

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Bakalářská práce

TŘÍDĚNÍ ODPADU NA KOLEJI HOSTIVAŘ

Eliška Rolfová

Vedoucí práce: **Mgr. Ladislav Hrdý**

Praha 2008

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a souhlasím s jejím eventuálním zveřejněním v tištěné nebo elektronické podobě.

V Praze dne 24. 6. 2008

.....

podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu své práce Mgr. Ladislavu Hrdému za odborné vedení a cenné rady, všem dotazovaným za vstřícnost a svým nejbližším za podporu.

OBSAH

ÚVOD	5
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	6
1. ODPADOVÉ HOSPODÁŘSTVÍ.....	6
<i>1. 1. PRÁVNÍ RÁMEC ODPADOVÉHO HOSPODÁŘSTVÍ V ČR.....</i>	<i>7</i>
<i>1. 2. KOMUNÁLNÍ ODPAD.....</i>	<i>9</i>
<i>1. 3. ÚLOHA JEDINCE V ODPADOVÉM HOSPODÁŘSTVÍ.....</i>	<i>13</i>
<i>1. 4. NAKLÁDÁNÍ S ODPADY V ČR.....</i>	<i>16</i>
<i>1. 5. NAKLÁDÁNÍ S ODPADY V PRAZE.....</i>	<i>20</i>
<i>1. 6. NAKLÁDÁNÍ S ODPADY V EU.....</i>	<i>23</i>
2. STUDENTI PROGRAMU ERASMUS.....	26
II. PRAKTICKÁ ČÁST.....	29
3. SOCIOLOGICKÉ STUDIE O NAKLÁDÁNÍ S ODPADEM.....	29
4. METODOLOGIE.....	34
5. STUDIE KOLEJE HOSTIVAŘ.....	38
<i>5. 1. KOLEJ HOSTIVAŘ.....</i>	<i>38</i>
<i>5. 2. ZPRACOVÁNÍ ROZHovorŮ.....</i>	<i>41</i>
<i>5. 3. SHRnutÍ STUDIE.....</i>	<i>52</i>
ZÁVĚRY.....	55
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ.....	56
SEZNAM PŘÍLOH.....	59

PŘÍLOHY

ÚVOD

Tato bakalářská práce se zabývá tím, jak studenti vysokých škol nakládají s odpadem, respektive jej třídí, a to ve specifickém prostředí pražských kolejí. Většina aktivit environmentálního vzdělávání je v současné době adresována školní mládeži, zatímco motivační akce na podporu chování, které by bylo šetrné k životnímu prostředí, zase směřují do domácností. Studenti vysokých škol tak bývají opomíjeni, ačkoliv jsou skupinou, jejíž vztah k životnímu prostředí bude hrát velmi důležitou roli v budoucnosti.

V konkrétním případě třídění odpadu představují vysokoškolské koleje příležitost, jak vytvořením vhodných podmínek bez výrazných finančních či organizačních nákladů podporovat třídění u velké skupiny lidí. Pokud se třídění stane (anebo zůstane) přirozenou součástí jejich každodenního života v tomto přechodném bydlišti, mnohem pravděpodobněji v něm budou pokračovat i později, při zakládání vlastní domácnosti.

Práce se soustředí na české, ale především na zahraniční studenty, kteří tvoří poněkud zvláštní skupinu. V ČR pobývají dostatečně dlouho na to, aby je bylo možné vzhledem k nakládání s odpady považovat za součást české společnosti (tj. odpady produkují a nějakým způsobem s nimi nakládají – díky velkému počtu zahraničních studentů v Praze je objem vytvořeného odpadu nezanedbatelnou součástí celkových statistik), ale na druhou stranu je jejich pobyt dočasný a od zbytku české populace poměrně izolovaný, k čemuž také často přispívá jazyková a kulturní bariéra. Proto považuji za zajímavé ze sociologického hlediska prozkoumat to, jak odpad třídí čeští i zahraniční studenti. Vybrala jsem si Hostivař, kolej, kde bydlí největší počet zahraničních studentů UK v Praze.

Tato práce představuje pilotní studii dané problematiky. Snaží se především postihnout stávající situaci na koleji a odhalit vlivy, jež na třídění odpadů u studentů působí. V ideálním případě by srovnání českých a zahraničních studentů mohlo poukázat na možnosti, jak zvýšit současnou míru třídění, či umožnit formulaci hypotéz o vlivech na třídění a poskytnout tak základ pro případné výzkumy v budoucnosti.

V první části práce popisují odpadové hospodářství. Cílem této části je poskytnout obecný úvod do problematiky nakládání s odpady, poukázat na význam třídění i objasnit některé pojmy, s nimiž pracuji v části druhé. Ta je pak popisem průzkumu, který jsem o třídění na Hostivaři provedla.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. ODPADOVÉ HOSPODÁŘSTVÍ

„Vše, co se v domácnosti stane odpadem, bylo nejprve zbožím, předtím výrobkem a ještě předtím surovinou, kterou bylo nutno vytěžit a zpracovat. Při všech těchto činnostech vzniká mnoho odpadu a spotřebovává se mnoho energie. Odhaduje se, že na každou tunu zboží v obchodech připadá v průměru 10 tun spotřebovaných surovin“ (Zpráva o řešení Projektu VaV/720/3/02 2002: Modul Plus, Příloha č. 4).

Množství odpadů ve světě začalo narůstat zejména po druhé světové válce, kdy došlo k výraznému hmotnému rozvoji společnosti i vzniku mnoha nových druhů odpadu. „Mnohé z potřeb, které lidé bez ohledu na aktuální stupeň devastace přírody považují za své vlastní potřeby, jsou ve skutečnosti potřebami trhu, respektive potřebami jednotlivých firem na trhu soupeřících“ (Keller 1995: 34). Konzumní způsob života i konkurenční prostředí vedly k růstu výroby, se kterým byl spojen i růst produkce odpadů. Produkce rychle narůstala především v šedesátých a sedmdesátých letech.

Objevily se nové problémy životního prostředí (v otázce odpadů například důsledky nesprávného skládkování) a odpadu se začíná dostávat pozornosti (Filip 2002: 8-10). V současnosti jsou odpady v naší společnosti záležitostí globálního charakteru a odpadové hospodářství odvětvím, které vysokou měrou propojuje ekonomické a environmentální faktory a promítá se i do sféry sociální.

Evropská unie se již mnoho let řídí tzv. hierarchií nakládání s odpady, jejímž cílem je jak snižovat znečištění životního prostředí, tak omezovat nadměrné využívání přírodních zdrojů. Prvním stupněm této hierarchie je předcházení samotnému vzniku odpadů. Následují snahy o minimalizaci odpadu například opakovaným používáním výrobků. Ve chvíli, kdy se výrobek stává odpadem, upřednostňuje se jeho materiálové využití (recyklace). Ta je jednou z podmínek udržitelnosti odpadového hospodářství, jelikož snižuje celkovou spotřebu materiálu, nároky na další způsoby nakládání s odpady a díky tomu i celkové náklady odpadového hospodářství (Moldan a kol. 2002: 390).

V lepším případě lze nerecyklovatelný odpad přeměnit na energii ve spalovnách, v nejhorším končí na skládce. Biologicky rozložitelný odpad lze kompostovat. Skládkování i spalování ovšem často znamenají plýtvání cennými surovinami.

1. 1. PRÁVNÍ RÁMEC ODPADOVÉHO HOSPODÁŘSTVÍ V ČR

ČR převzala do svého právního řádu komunitární právo z oblasti životního prostředí (ŽP) již jako kandidátská země EU. Jedním z jeho hlavních cílů je omezit produkci skleníkových plynů spojených s nakládáním s komunálními odpady v souladu s Rámcovou úmluvou OSN o změně klimatu specifikovanou v Kjótském protokolu (Projekt VaV/720/2/00 2002: Abstrakt).

Nakládání s odpady upravuje zejména Zákon 185/2001 Sb. o odpadech a o změně některých dalších zákonů a Zákon 477/2001 Sb. o obalech a o změně některých dalších zákonů. V současné době se připravuje novela odpadového zákona, která má do české legislativy zavést změny, jež budou obsaženy i v nové unijní směrnici o odpadech.

Jak uvádí Kotoulová (VaV/720/2/00 2003, Dílčí projekt 1 - Stanovení skladby komunálních odpadů), se změnou strategie zaměřené na intenzivní ochranu přírodních zdrojů se mění i přístup k nakládání s odpady. Obecně platné zásady odpadového hospodářství mají širší rámec než jen samotné nakládání s již vzniklými odpady. Orientují se zejména na předcházení vzniku odpadů a snižování jejich nebezpečnosti. S tím souvisí také trend přenášení odpovědnosti za výrobek na výrobce, a to po celou dobu životnosti výrobku. Mezi základní body odpadového hospodářství proto patří:

- Předcházení vzniku odpadu a jeho nebezpečnosti (za použití administrativních a ekonomických nástrojů v oblasti výroby a spotřeby, péče o výrobek po celou dobu jeho životního cyklu, i v otázce environmentální výchovy občanů).
- Oddělené shromažďování a sběr využitelných a nebezpečných složek odpadu, nejlépe u zdroje vzniku, a jejich následná úprava a zpracování, oddělené odstranění nevyužitelných zbytků.
- Účelné využití zbytkových odpadů (energetické využití spalitelných druhů odpadů).
- Skládkování prokazatelně nevyužitelného zbytku (VaV/720/2/00 2003, Dílčí projekt 1 - Stanovení skladby komunálních odpadů).

Vymezení základních pojmů

(podle zákona č. 185/2001 Sb. o odpadech a o změně některých dalších zákonů)

Odpad: každá movitá věc, které se osoba zbavuje nebo má úmysl nebo povinnost se jí zbavit a přísluší do některé ze skupin odpadů uvedených v příloze č. 1 k tomuto zákonu.

Komunální odpad: veškerý odpad vznikající na území obce při činnosti fyzických osob, s výjimkou odpadů vznikajících u právnických osob nebo fyzických osob oprávněných k podnikání.

Nebezpečný odpad: odpad uvedený v Seznamu nebezpečných odpadů a jakýkoliv jiný odpad vykazující jednu nebo více nebezpečných vlastností (například hořlavost, dráždivost či toxicita). Mezi nebezpečný odpad patří rozpouštědla, kyseliny, zářivky, tiskařské barvy, lepidla a pryskyřice, detergenty, baterie a akumulátory, některá vyřazená elektrická a elektronická zařízení i další druhy odpadů, pokud obsahují nebezpečné látky.

Odpadové hospodářství: činnost zaměřená na předcházení vzniku odpadů, na nakládání s odpady a na následnou péči o místo, kde jsou odpady trvale uloženy, a kontrola těchto činností.

Původce odpadů: právnická osoba, při jejíž činnosti vznikají odpady, nebo fyzická osoba oprávněná k podnikání, při jejíž podnikatelské činnosti vznikají odpady. Pro komunální odpady vznikající na území obce, které mají původ v činnosti fyzických osob, se za původce odpadů považuje obec. Obec se stává původcem komunálních odpadů v okamžiku, kdy fyzická osoba odpady odloží na místě k tomu určeném; obec se současně stane vlastníkem těchto odpadů.

Nakládání s odpady: jejich shromažďování, soustředování, sběr, výkup, třídění, přeprava a doprava, skladování, úprava, využívání a odstraňování.

Materiálové využití odpadů: náhrada prvotních surovin látkami získanými z odpadů, které lze považovat za druhotné suroviny, nebo využití látkových vlastností odpadů k původnímu účelu nebo k jiným účelům, s výjimkou bezprostředního získání energie.

Energetické využití odpadů: použití odpadů hlavně způsobem obdobným jako paliva za účelem získání jejich energetického obsahu nebo jiným způsobem k výrobě energie.

Skládka odpadů: technické zařízení určené k odstraňování odpadů jejich trvalým a řízeným uložením na zemi nebo do země.

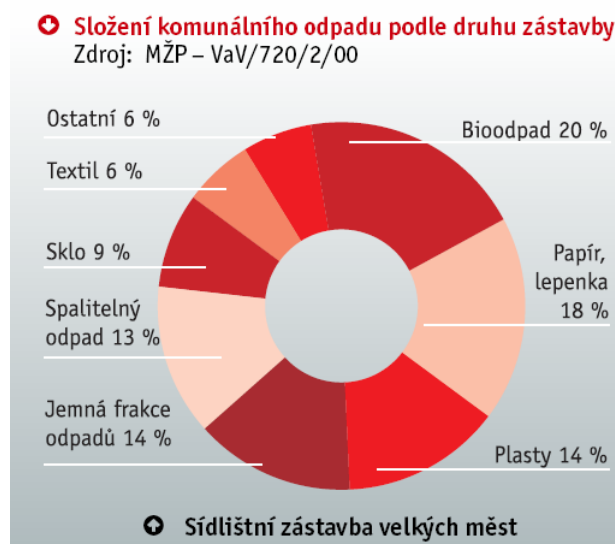
1. 2. KOMUNÁLNÍ ODPAD

Zdrojem odpadu jsou zejména domácnosti (komunální odpad), těžba, průmysl a stavebnictví (průmyslový odpad) a jaderná energetika (radioaktivní odpad) (Moldan a kol. 2002: 389 a 390). Komunální odpad (KO) je tak jen jednou ze složek celkové produkce odpadů. Mezi součásti komunálního odpadu patří domovní odpad, který vzniká v domácnostech jako spotřební odpad jejich obyvatel. Dále zahrnuje objemný odpad (jenž nelze odkládat do sběrných nádob) či odpad ze zeleně.

KO obsahuje některé využitelné složky, což jsou „druhy komunálního odpadu získané odděleným sběrem, které lze po úpravě nebo přímo využít jako druhotnou surovinu (např. odděleně sebraný papír, sklo, plasty, kovy, textil aj.)“ (Projekt VaV/720/2/00 2003: Příloha č. 1; Dílčí zpráva 1 – Stanovení skladby KO) a také nebezpečné složky. Po jejich oddělení, nebo pokud k jejich oddělení vůbec nedojde, se odpad stává směsným odpadem.

Na území obce je také produkován odpad podobný komunálnímu odpadu. Rozumí se jím odpad, který vzniká při nevýrobní činnosti právnických nebo fyzických osob oprávněných k podnikání. Původcem tohoto odpadu není obec, ale osoby, při jejichž činnosti tyto odpady vznikají.

Graf č. 1¹

1. 2. 1. Oddělený sběr složek KO

Z komunálního odpadu se odděleně sbírají využitelné složky a složky nebezpečné. Oddělený sběr nebezpečných složek se v ČR rozvíjí od roku 1998, kdy byla obcím zákonem

¹ Pokud není uvedeno jinak, je zdrojem všech tabulek a grafů v práci příručka Životní prostředí – prostředí pro život; CENIA 2007 (zdroje, ze kterých čerpala agentura, jsou uvedeny u jednotlivých tabulek či grafů).

uložena povinnost určit místa pro odkládání nebezpečných odpadů. Na základě výsledků analýz skladby komunálních odpadů (VaV/720/2/00 2003, Dílčí projekt 1 - Stanovení skladby KO) představuje měrné množství tzv. drobného nebezpečného odpadu v komunálním odpadu 0,5 – 1,5 kg na obyvatele a rok.

Mezi další povinnosti obcí patří zvyšování objemu využitelných složek získaných odděleným sběrem za účelem jejich materiálového využití a snížení množství skládkovaného odpadu, včetně postupného snižování podílu biologicky rozložitelného odpadu v něm.

1. 2. 2. Metody sběru a shromažďování KO

Filip (2002: 26-33) popisuje shromažďování odpadu jako dvoufázový proces: shromažďování odpadu v místě vzniku a následné soustředění odpadu ve zvlášť k tomu určených nádobách nebo kontejnerech, umístěných na vyhrazených stanovištích. Podle technického vybavení rozlišuje nádobový a pytlový sběr, podle dostupnosti sběrného místa pak sběr donáškový či odvozový (mobilní). Jednotlivé způsoby se od sebe liší donáškovou vzdáleností, v technické a investiční náročnosti i v provozních nákladech. Při sběru směsného komunálního odpadu se v ČR uplatňuje odvozový způsob a při odděleném sběru odpadu nejčastěji donáškový způsob. Občané preferují spíše odvozový způsob.

Nádobový a pytlový sběr

Při nádobovém sběru se odpad shromažďuje do sběrných nádob. Tento způsob je užíván ke sběru směsného komunálního odpadu i pro oddělený sběr jeho složek. Nádoby na oddělený sběr jsou barevně odlišeny: modré na papír, zelené a bílé na sklo, žluté na plasty, hnědé na odpad biologického původu, šedé a černé na směsný odpad.

Pytlový sběr je používán především pro separovaný odpad. V takovém případě jsou často jednorázové pytle domácnostem poskytovány zdarma, jako způsob motivace ke třídění.

Donáškový a odvozový sběr

Při donáškovém sběru musí lidé odpady donést na určené místo, obvykle ve vzdálenosti 100–150 m od obytného objektu. Tento typ je vhodný pro sběr papíru, skla, plastů i nebezpečného odpadu. Nádoby jsou barevně rozlišeny a opatřeny nápisy podle jednotlivých druhů odpadu. Počet obyvatel na jedno sběrné místo závisí na typu zástavby. Za optimální se považuje 200 obyvatel na jedno sběrné místo. Donáškovým sběrem je i odkládání objemného odpadu do velkoobjemových kontejnerů.

Další z forem donáškového sběru je odkládání odpadu ve sběrných dvorech. Ty by měly být, s ohledem na relativně vysoké náklady, umístěny v oblastech s vyšší hustotou obyvatel. Dojezdová vzdálenost pro občany by neměla přesáhnout hranici 5 km. Sběrné dvory jsou vhodnými místy ke shromažďování či zpětnému odebrání objemného odpadu, elektrošrotu, kovového odpadu, pneumatik, chladniček a mrazniček, drobného nebezpečného odpadu, léků, malých množství stavební sutě (do 200 kg) či zahradního odpadu. Mohou se stát i místem doplňkového sběru klasických složek tříděného odpadu.

Při odvozovém sběru občané nemusejí donášet odpad na vzdálenost větší než 30–50 m. Tento způsob sběru je pro ně tedy výhodnější, ovšem ve srovnání s donáškovým je investičně náročnější.

1. 2. 3. Recyklace

Recyklaci lze rozdělit na dva základní typy: recyklaci během užívání výrobku (zálohový systém) a recyklaci po dožití výrobku, který se tak stává druhotnou surovinou (Moldan a kol. 2002: 390). Vrácení použitého materiálu zpět do výroby představuje nejlepší formu přepracování druhotné suroviny. To je možné u železného šrotu, hliníkových plechovek a některých umělých hmot. Zato papír může být recyklován pouze na výrobek nižší kvality. Nejméně efektivním typem recyklace je použití materiálu pro výrobu něčeho jiného, jako je například výroba zahradních laviček z drcených plastů. Zde se jedná o tzv. sestupnou recyklaci (Hewittová 1999: 9).

1. 2. 4. Environmentální, sociální a ekonomické aspekty

Rozvoj recyklace odpadů s sebou nese kromě přínosů pro životní prostředí také sociální a ekonomické výhody pro města, obce i kraje. Recyklace například vytváří mnohem více pracovních míst než jiné druhy nakládání s odpadem. Navíc zajišťuje pracovní příležitosti pro nejcitlivější sociální skupinu málo kvalifikovaných občanů (Kropáček 2003: 4).

Na druhou stranu, „jednotlivé fáze životního cyklu výrobku zatěžují prostředí odlišnou měrou. U některých výrobků jsou nejzávažnější dopady ve fázi výroby, u jiných ve fázi nakládání s výrobkem po skončení jejich životnosti. Je důležité sledovat energetické toky (zohlednit všechny energetické vstupy do procesu zpracování odpadu), neboť v některých případech může recyklace určitého druhu odpadu vykazovat značnou energetickou náročnost“ (Mikulová 2007: 10).

Celkové hospodaření s odpady proto vyžaduje optimalizaci environmentálních, ekonomických a sociálních faktorů (VaV/720/2/00 2003, Dílčí projekt Analýza systémů sběru a třídění odpadů). Například sociální hlediska vytváření systémů nakládání s komunálními odpady lze vyjádřit pomocí mnoha ukazatelů. Příkladem je komunikace (důležitá pro příznivý postoj veřejnosti k systému nakládání s odpady; zvláštní pozornost je věnována vzdělávání školní mládeže), sociální přijatelnost (podíl zapojení veřejnosti), sociální rovnost (na základě principu „plat’ podle toho, kolik odpadu vytvoříš“), sociální funkce, usměrňování zdravotních aspektů, bezpečnosti a rizik a konečně styk s veřejností a motivace.

Ekonomické aspekty hrají velmi důležitou roli v celé politice životního prostředí. Při nakládání s odpady je vhodné využívat ekonomických nástrojů. „Ochranu před negativními dopady nakládání s odpady na životní prostředí je třeba zabezpečovat ekonomicky nejefektivnějšími způsoby. Primárním cílem aplikace ekonomických nástrojů musí být změna chování producentů odpadů, a ne vytváření dodatečných nákladů. Dále je nutné plně uplatňovat princip ekonomické odpovědnosti původce za škody na životním prostředí“ (Štěpánek 1997: 97-101).

1. 3. ÚLOHA JEDINCE V ODPADOVÉM HOSPODÁŘSTVÍ

Hierarchie nakládání s odpady se týká každého jednotlivce. Například způsobů, jak předcházet vzniku odpadů, je nespočet, a to zejména při nakupování: nenakupovat zboží, které opravdu nepotřebujeme, upřednostňovat nebalené zboží či alespoň zboží v recyklovatelném obalu; nekupovat nové výrobky, pokud lze staré opravit; preferovat zboží od místních výrobců; opakovaně používat nákupní tašky...

Velice důležité je také třídění odpadů přímo v domácnosti, jelikož je jedním ze zásadních předpokladů kvalitní recyklace. „Pokud nedochází k třídění odpadu již u spotřebitele, jsou využitelné látky znečištěny.“ Největším problémem je nalezení optimálního způsobu, jak motivovat obyvatele k větší účasti na třídění a současně snížit náklady na odvoz odpadu (Mikulová 2007: 11).

Úloha občana je dokonce stanovena zákonem. *„Každý má při své činnosti nebo v rozsahu své působnosti povinnost předcházet vzniku odpadů, omezovat jejich množství a nebezpečné vlastnosti; odpady, jejichž vzniku nelze zabránit, musí být využity, případně odstraněny způsobem, který neohrožuje lidské zdraví a životní prostředí a který je v souladu s tímto zákonem a se zvláštními právními předpisy.“* (Zákon 185/2001, § 10)

V praxi ovšem neexistují opatření, která by jedince k takovému jednání přiměla. Ačkoliv je podle Šauera (2003a: 138) pravým původcem odpadů spotřebitel, „je to jediný subjekt, který nemá ve vztahu k množství a skladbě komunálního odpadu stanoveny žádné povinnosti (pomineme-li roční paušální platbu plynoucí do rozpočtu obce). Tuto odpovědnost na sebe administrativním rozhodnutím přebírá samospráva, čímž spotřebiteli otvírá prostor pro nekontrolovatelnou produkci odpadů.“ Jak již bylo řečeno, ve chvíli, kdy občan odpad odloží, stává se jeho vlastníkem obec. Podle Hewittové (1999: 9) dosud „jednotlivci nemají dostatečný pocit odpovědnosti za vznik vlastního odpadu.“

Proto Šauer navrhuje uplatnění ekonomické motivace: „Stejně jako náš měsíční příjem limituje množství statků a služeb, které si můžeme koupit, měl by nám být stejný mechanismus schopen říct, kolik a co si můžeme dovolit vyhodit“ (2003a: 138). Způsoby ekonomické motivace jsou různé – od poplatků podle objemu odpadu až po pozitivní stimulaci v podobě odměn za vysokou míru třídění (Fickes 2007: 74).

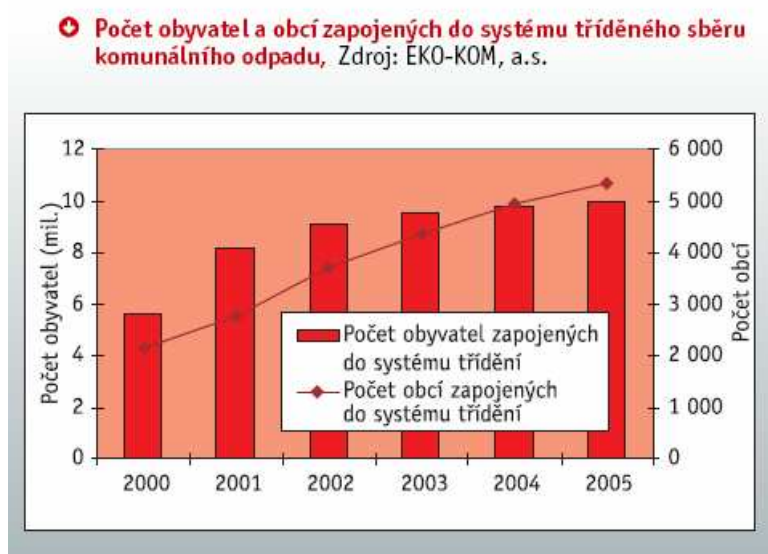
Důležitou úlohu hraje i environmentální výchova a vzdělávání. Librová (2003) ale ukazuje, že situace je složitější. „Ekologické vzdělávání může mít jen malý vliv na toho, kdo je každodenně utvrzován v pocitu, že zdroje jeho života vznikají v obchodech a v potrubí,

kdo se nemusí zajímat, co se děje s jeho odpady. (...) Je-li však výchova schopna podnítit i osobní citový vztah člověka k přírodě, má vliv i na afektivní a konativní část environmentálního vědomí. (...) Ani ekologické vědomí, vytvořené úspěšně ve všech jeho složkách, není ještě postačující podmínkou ekologicky příznivého chování. Můžeme najít celou řadu vnějších sociálních skutečností, které mají vliv na to, zda se vypěstovaná osobní inklinace k ekologickým činnostem bude realizovat, nebo zda bude potlačena“ (Librová 2003: 264).

1. 3. 1. Propagace třídění a recyklace odpadů v ČR

Splnění cílů odpadového hospodářství je silně podmíněno zapojením veřejnosti. Z toho důvodu jsou součástí odpadového hospodářství aktivity s cílem informovat obyvatele, motivovat je ke třídění, podporovat je a postupně měnit jejich postoje tak, aby třídění považovali za běžnou a samozřejmou činnost. V ČR organizuje plošnou kampaň autorizovaná obalová společnost EKO-KOM. Celou kampaň charakterizuje slogan „Má to smysl. Třídíte odpad“ (EKO-KOM 2008).

Graf č. 2

Prvním projektem společnosti byl školní vzdělávací program. Dále v roce 2000 vytvořila systém nálepek na kontejnery, na kterých byl zobrazen univerzální a jednoduchý návod na třídění odpadů. Jiné projekty vznikly ve spolupráci se svazky obcí a měst, například ve formě informačních kampaní na podporu třídění odpadů. Akce pro veřejnost proběhly také přímo v prodejních řetězcích.

Všechny tyto projekty a zkušenosti získané jejich realizací posloužily jako dobrý základ pro plošnou kampaň, která se rozeběhla v roce 2003. Jednalo se o vůbec první oslovení občanů

v oblasti odpadového hospodářství na celostátní úrovni, a tak bylo velmi důležité nastavit postupné a realizovatelné cíle.

Prvním úkolem bylo zvýšit účast obyvatel na třídění, spojenou se zvyšováním množství vytříděného odpadu a počtu tříděných druhů. Slogan „Nebud'te líní: tříd'te odpad!“ se objevil v reklamních slotech, které humornou formou zpochybňovaly nejrůznější výmluvy, proč lidé nemohou třídít odpad. Kampaň měla velký úspěch a televizní spoty získaly vysokou popularitu.

V roce 2004 plošná kampaň pokračovala formou krajských kampaní. V další fázi se zaměřila na kvalitu separace, tedy především na zlepšení informovanosti obyvatel o správném třídění. V roce 2008 pak navazuje na výsledky předchozích ročníků. S novým sloganem „Jakýkoliv důvod je dobrý. Tříd'te odpad,“ směřuje k lidem, kteří již odpady třídí, a utvrzuje správnost jejich jednání. Kromě televizních spotů je třídění odpadů propagováno prostřednictvím tisku, rozhlasu, akcí pro veřejnost pod názvem Barevné dny či internetových stránek www.jaktridit.cz.

1. 4. NAKLÁDÁNÍ S ODPADY V ČR

1. 4. 1. Plán odpadového hospodářství

Plán odpadového hospodářství ČR (dále též jen POH) vypracovalo Ministerstvo životního prostředí (MŽP) v roce 2003 v souladu se zákonem 185/2001 Sb. Jeho platnost byla stanovena do roku 2012. Každá z 8 kapitol obsahuje ve svém úvodu hlavní cíl, který má být v určitém časovém horizontu dosažen.

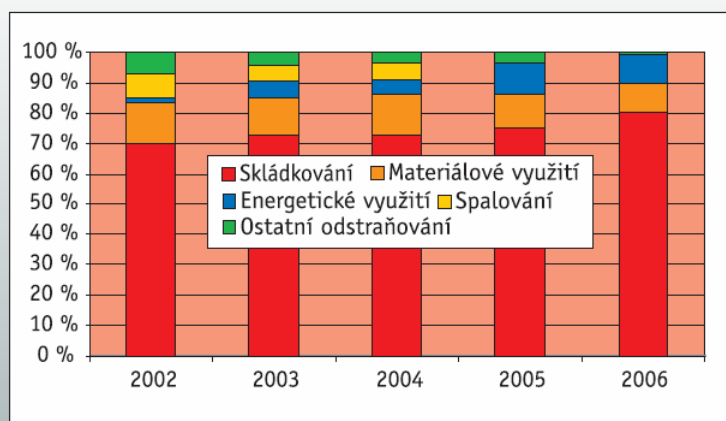
Hlavním cílem je do roku 2010 materiálově využívat 50 % komunálních odpadů. Dosáhnout toho chce prostředky prevence, změnou způsobů nakládání s biologicky rozložitelnými odpady a rozvojem zpětného odběru vybraných výrobků (podle zákona o obalech č. 477/2002 Sb.) (Mikulová 2007: 10).

1. 4. 2. Stav odpadového hospodářství v ČR

Výsledky souhrnného vyhodnocení plnění cílů POH ČR v roce 2005 a 2006, zveřejněné ve Druhé hodnotící zprávě (MŽP 2007), svědčí o pozitivním trendu v nakládání s odpady a postupně se zvyšujícím přijímání POH ČR jako „kvalifikovaného nástroje k řízení odpadového hospodářství ČR.“ Většina úkolů POH je plněna, třebaže některé s výhradami.

Graf č.3

Podíl jednotlivých způsobů nakládání s komunálním odpadem v ČR
Zdroj: VÚV T.G.M., v.v.i. – CeH0

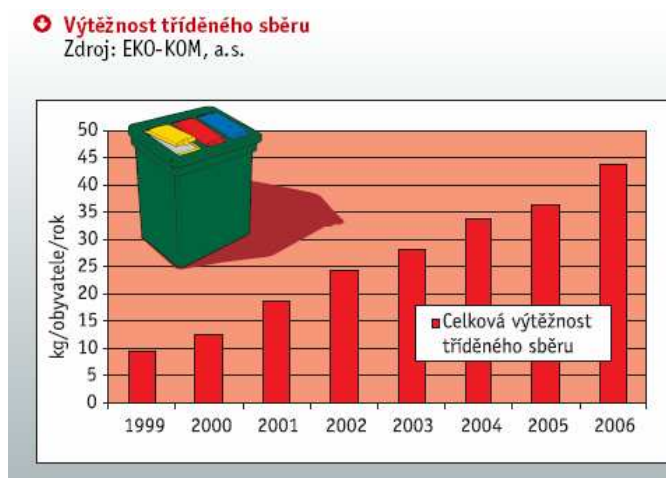
Meziročně má celková produkce odpadů v ČR trvale mírně klesající trend. Snižuje se také celková produkce odpadů na jednotku HDP. V roce 2006 vznikly v ČR téměř 4 miliony tun

komunálního odpadu, což představuje přibližně 15 % z celkové produkce odpadů. Přibližně 2 758 000 tun KO tvořilo směsný odpad. Produkce nebezpečných odpadů trvale mírně klesá, mezi roky 2002 – 2006 o 40 % hmotnosti, a rovněž se snižuje podíl nebezpečných odpadů na celkové produkci.

Postupně se rozvíjejí systémy třídění odpadů a zvyšuje se množství materiálově a energeticky využitého odpadu. Cíle vyplývající z požadavků POH ČR na podíly využívaných a recyklovaných odpadů byly zapracovány do všech krajských plánů OH. V roce 2006 bylo využito 84,7 % odpadů z celkové produkce odpadů, z toho materiálové využití činilo 82,3 %. Z celkové produkce KO bylo 20 % využito materiálově a 9,5 % energeticky. Využívání nebezpečných odpadů od roku 2002 také trvale stoupá. V roce 2006 bylo využito 40,7 % nebezpečných odpadů z celkové produkce, z čehož materiálové využití činilo 36,3 %. Podíl využitých nebezpečných odpadů se zvýšil mezi léty 2002 až 2006 o 15,1 %.

Výtěžnost odděleného sběru využitelných složek komunálních odpadů v obcích každoročně narůstá, v roce 2005 dosáhla hodnoty 36,2 kg na obyvatele, v roce 2006 už 43,6 kg na obyvatele za rok. Do systému třídění provozovaného společností EKO-KOM bylo k 31. 12. 2006 zapojeno 9 988 586 obyvatel, což představuje 97 % populace České republiky, a celkem 5 481 obcí. V roce 2006 tak měla převážná většina obyvatel České republiky možnost třídít komunální odpad a také více než dvě třetiny obyvatel systém tříděného sběru pravidelně využívaly. Po ČR je nyní rozmístěno více než 140 000 barevných kontejnerů. Vysoké procento účasti spotřebitelů je dáno hlavně díky dobré dostupnosti sítě sběrných míst a také díky dostatečné propagaci. Vzdálenost ke kontejnerům se dnes pohybuje okolo 130 m.

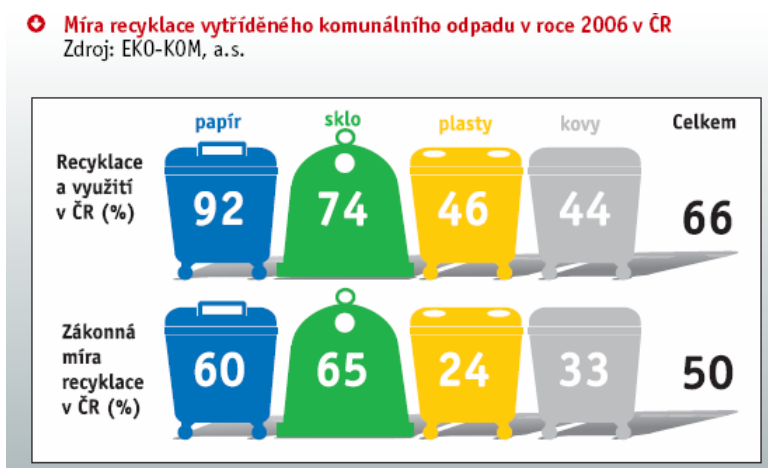
Graf č.4

Situace v oblasti komunálních odpadů ovšem zůstává nadále problematická a některé cíle POH se nedaří plnit. Jedná se i o hlavní cíl zvýšit materiálové využití komunálních odpadů

na 50 % do roku 2010 ve srovnání s rokem 2000. Podíl využitých komunálních odpadů se sice zvyšuje, z 13,9 % v roce 2002 na 29,6 % v roce 2006, ale stále ne dostatečně. Nedaří se ani oddělovat z komunálního odpadu biologicky rozložitelnou složku. Na skládkách loni skončilo téměř o čtvrtinu víc zeleného odpadu, než stát naplánoval pro rok 2010. V obcích se proto mají objevit nové kontejnery na bioodpad.

Graf č.5

Přes pokles produkce komunálních odpadů se také zvýšil podíl těchto odpadů ukládaných na skládky. V roce 2000 bylo uloženo na skládky celkem 60,3 % odpadů z celkové produkce, v roce 2006 pak 81 %. Byly proto stanoveny odpady, které se v ČR nesmějí sládkovat a dále odpady, které je možné sládkovat za přesně daných podmínek. Téměř veškeré směsné komunální odpady jsou skládkovány. Z výsledků tak není patrný žádný trend ke snižování skládkování komunálních odpadů. Podíl odpadů odstraněných skládkováním je do jisté míry ovlivněn počtem skládek v kraji a velkým pohybem odpadů určených ke skládkování přes hranice jednotlivých krajů. Dalším důvodem je skutečnost, že sazby poplatků za ukládání odpadů na skládky byly nízké a nemotivovaly k využití alternativních metod nakládání s komunálními odpady. Většina obcí provoz obecního systému odpadového hospodářství dotuje z veřejných prostředků a občané nenesou skutečné náklady na nakládání s odpady v plné výši.

Problematické plnění cíle POH ČR ukazuje, že přijetí legislativních změn a úprava nástrojů k jejich realizaci jsou nutné.

1. 4. 3. Novela odpadového zákona z února 2008

Ministerstvo v současné době připravuje novelu odpadového zákona 185/2001 Sb. Jedním z nových požadavků bude povinnost obcí třídit minimálně čtyři využitelné složky komunálního odpadu a biologicky rozložitelný odpad. Využitelné materiály spadající do těchto pěti složek tvoří významnou část českého domovního odpadu. „Podle složení komunálního

odpadu z něho lze vytrítit cca 60 % odpadu, u kterého je možné jeho další využití. V roce 2006 se však podařilo v ČR vytrítit pouze 20 % komunálního odpadu. Při dnešní produkci cca 280 kg domovního odpadu na obyvatele to odpovídá cca 180 kg využitelných složek. Z nich asi třetinu tvoří biologicky rozložitelný odpad, jehož třídění není dosud plošně rozšířeno, a dvě třetiny papír, plast, sklo a ostatní využitelné složky. Z toho vyplývá, že kromě biologicky rozložitelných komunálních odpadů existuje významná rezerva pro třídění a využití i dalších složek komunálního odpadu“ (MŽP 2008: 54).

Další změnou jsou nové ekonomické nástroje, jež mají motivovat k dodržování odpovídající hierarchie nakládání s odpady (tj. upřednostňovat jejich materiálové využití). Zatímco v současnosti jsou stanoveny poplatky pouze za skládkování odpadu, nově se budou týkat všech způsobů odstraňování odpadů, které jsou považovány za nepříznivé). MŽP navrhuje zvýšit poplatky za skládkování a uzavřít mezeru v zákoně, podle které se za spalování odpadů žádné poplatky nehradí, dále rozdělit příjem z poplatků mezi kraje a obce.

1. 5. NAKLÁDÁNÍ S ODPADY V PRAZE

1. 5. 1. Plán odpadového hospodářství

POH hl. m. Prahy představuje krajský plán odpadového hospodářství, který stanoví základní pravidla pro nakládání s odpady na území kraje a je podkladem pro zpracování navazujících plánů odpadového hospodářství jednotlivých původců odpadů. Účelem POH hl. m. Prahy je vytvoření podmínek pro předcházení vzniku odpadů a nakládání s nimi v souladu se zákonem o odpadech. Plán je zpracován na období 10 let, tj. na období let 2004 až 2013.

1. 5. 2. Zpracování odpadů

Již od roku 1998 v Praze funguje celoplošný komplexní systém odděleného sběru komunálního odpadu, spočívající v jeho třídění na následující druhy: papír a lepenka, sklo, směsné plasty, objemný odpad, směsný odpad, nebezpečný odpad, železné a neželezné kovy, stavební suť, elektrotechnický odpad, odpad z údržby zeleně, dřevěný odpad a pneumatiky. Od podzimu 2004 je díky pilotním projektům možné třídit také biologicky rozložitelný odpad, čiré sklo a nápojové kartony (ENVIS 2008).

Realizací systému je pověřená akciová společnost Pražské služby, která s pomocí svých subdodavatelů (AVE CZ, IPODEC, KOMWAG) zajišťuje celoplošný svoz směsného, tříděného a objemného odpadu.

Směsný odpad je svážen převážně do Spalovny Malešice k energetickému využití. Zbytek je ukládán na skládku směsného odpadu firmy .A.S.A. v Ďáblicích. Na velkoobjemový odpad jsou pravidelně přistavovány speciální kontejnery anebo jej lze odnést do některého z 11 sběrných dvorů. Sběrné dvory dále zajišťují například odběr nebezpečného odpadu. Komplexní systém sběru NO probíhá v několika úrovních: kromě sběrných dvorů také v podobě mobilního sběru na předem stanovených trasách či formou zpětného odběru léků v některé z 280 lékáren.

V září 2004 byl na území městské části Praha – Dolní Chabry zahájen zkušební projekt tříděného sběru bioodpadu. Sběr bioodpadu je prováděn pomocí speciálních plastových hnědých nádob, tzv. Compostainerů. Bioodpad je odvážen k dalšímu zpracování (kompostování) do kompostárny JENA v Úholičkách u Velkých Přílep.

Sběr tříděného odpadu je v Praze realizován donáškovým systémem. V současné době je na jejím území rozmístěno cca 3 200 sběrných hnízd s barevnými nádobami na sklo, papír a plasty, u 2 200 sběrných hnízd je přistavena i sběrná nádoba na nápojové kartony a u 550 stanovišť i na čiré sklo. Dalších 1 000 sběrných míst je umístěno přímo v bytových domech na území Pražské památkové rezervace.

Zpracování vyříděného odpadu

Odpady z jednotlivých kontejnerů jsou sváženy na dotřídňovací linky, kde jsou očištěny od příměsí a nečistot, roztríděny podle druhu a připraveny k dalšímu zpracování.

Papír je z dotřídňovací linky v areálu Pražských služeb prostřednictvím odběratelů předáván tuzemským i zahraničním papírnám. Tam je rozvlákněn ve vodě na kašovitou hmotu, která se následně odvádí přes síta do papírenského stroje, kde po dalším zpracování znovu vzniká papír, karton nebo lepenka. V roce 2007 bylo vyříděno 24 tisíc tun papíru a dalších 1,3 tisíc tun bylo shromážděno ve školách.

Plasty jsou po dotřídění lisovány do balíků nebo rozemlety. Plastový odpad může být složen z různých materiálů a proto také existuje několik způsobů zpracování. Například PET lahve (polyethylentereftalát) se nejprve roztrídí podle barev a rozdrť se na asi 2 cm kousky, tzv. vločky, jež jsou vyprány ve vodní lázni. Zde se z hladiny shrábnou víčka a putují k jinému zpracovateli. Vyprané vločky jsou na speciální lince natahovány do dlouhých tenkých vláken. Ty je možné využít jako výplň do spacáků a bund, ale také jako fleecová tkanina. Na jednu fleecovou bundu se spotřebuje materiál z přibližně 25 PET lahví.

Jiné zpracování čeká PE fólie (polyethylen). Plasty se rozdrťí, třikrát properou, odstředí a vysuší. Drť se poté plastifikuje a za tepla se vyrobí granulát. Ten je využíván jako výchozí surovina při výrobě nových PE fólií a pytlů, nebo může být přidáván do směsi pro výrobu laviček, protihlukových stěn, zatravnovacích dlaždic apod.

I když současné technologie umožňují znovu využít všechny druhy plastů (vyjma těch, jež obsahují nebezpečné látky, což je např. PVC), nemusí být o všechny vždy zájem odběratelů. V roce 2007 bylo v Praze vyříděno 9,5 tisíc tun plastů, což odpovídá přes 8 kg na každého obyvatele města.

Sklo je předáváno ke zpracování do českých skláren. Před zpracováním musí dotřídít na speciální lince, poté se drťí a takto upravené se přidává do základní směsi pro výrobu skla. Od prosince 2004 je v Praze na žádost zpracovatelů postupně zaváděn tříděný sběr čirého skla. Z barevného skla totiž už nelze čiré vyrobit. V roce 2007 bylo vyříděno cca 10,5 tis. tun

barevného a cca 1 tis. tun čirého skla, což odpovídá celkem 15 kg skla na každého obyvatele města.

Nápojové kartony jsou odváženy do papírny Bělá pod Bezdězem, která je vybavena zařízením pro oddělení jednotlivých vrstev vířivým rozvlákněním, kdy se na sítěch zachytí kvalitní dlouhá papírová vlákna (nápojové kartony jich obsahují okolo 75 %), jež ta se používají pro výrobu papíru. Nápojové kartony lze použít jako druhotnou surovinu i ve stavebnictví. Po rozdrcení kartonů se lisováním vyrábí desky použitelné jako izolace či jiný stavební materiál. V současné době sídlí vhodní odběratelé příliš daleko od Prahy, a proto se nápojové kartony z Prahy tímto způsobem nezpracovávají. Od počátku projektu (11/2004) konce roku 2007 bylo svezeno cca 1 100 tun nápojových kartonů.

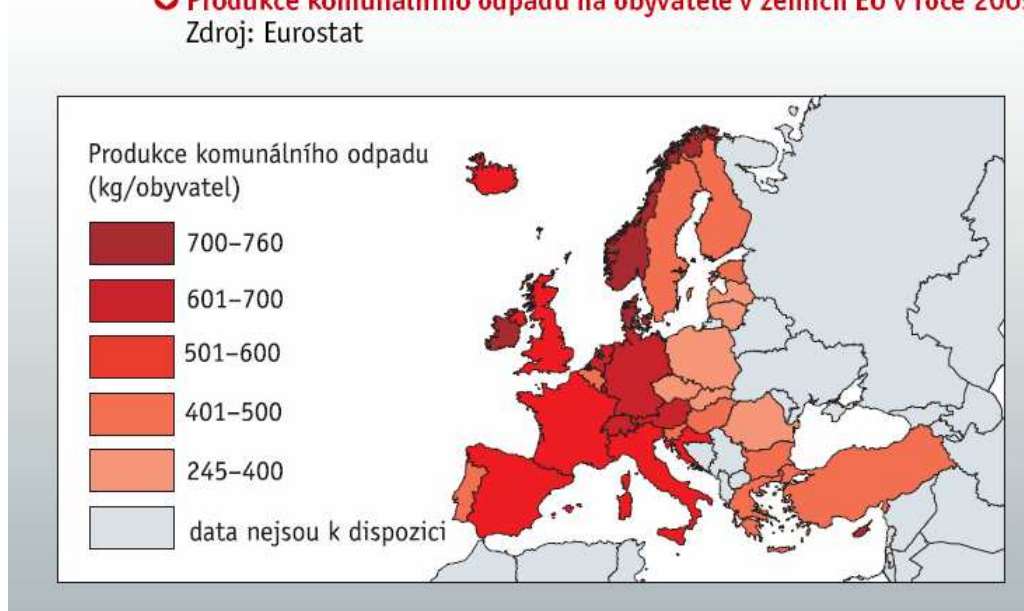
1. 6. NAKLÁDÁNÍ S ODPADY V EU

Podle statistik GŘ pro životní prostředí (2008) vzniklo v EU za rok 2006 celkem 255 milionů tun komunálního odpadu, což představuje 13 % nárůst oproti roku 1995. Ve srovnání s předchozími lety klesá množství skládkovaného odpadu, pomalu stoupá množství spalovaného odpadu a rychleji roste objem recyklovaného (101 milionů tun).

Ve většině zemí EU fungují systémy využití odpadů z obalů, které používají značku Zelený bod (EKO-KOM a PRO Europe 2008).

Graf č.6

Produkcce komunálního odpadu na obyvatele v zemích EU v roce 2005
Zdroj: Eurostat

1. 6. 1. Zelený bod

Podle směrnice ES 94/62 o obalech a obalových odpadech platí pro osoby, které uvádějí obaly nebo balené výrobky na trh nebo do oběhu (tzn. dovážejí je, přepravují přes hranice Evropské unie, plní nebo prodávají) povinnost zpětného odběru a využití odpadů z obalů. Aby mohly své povinnosti dostát, uzavírají společnosti smlouvu s autorizovanou společností v daném státě, která zpětný odběr zajistí.

Značka Zelený bod pak představuje mezinárodní ochranou známku a její umístění na obalu výrobku ukazuje, že za něj výrobce uhradil poplatek autorizované organizaci. Společná

značka pro celou EU umožňuje sjednocení národních značení a představuje jasnou informaci pro spotřebitele.²

Jednotlivé národní společnosti zastřešuje organizace PRO EUROPE (Packaging Recovery Organization Europe). Podle daných pravidel poskytuje výrobcům a distributorům obalů anebo baleného zboží práva k užívání známky.

1. 6. 2. Systém EKO-KOM

Na území České republiky je autorizovanou organizací obalová společnost EKO-KOM. Zajišťuje plnění zákonných povinností zpětného odběru a využití odpadů z obalů, a to prostřednictvím systémů tříděného sběru v obcích, jejichž povinnost třídít a využívat komunální odpad je rovněž daná zákonem. Společnost EKO-KOM tedy fyzicky nenakládá s obalovým odpadem, ale podílí se zejména na financování nákladů spojených s jeho sběrem, svozem, tříděním a využitím. EKO-KOM byl původně firmami financován dobrovolně, od roku 2002 mají společnosti zákonem stanovenou povinnost se na recyklaci obalového odpadu podílet.

1. 6. 3. Další evropské země

Velmi podobně fungují systémy i v ostatních zemích EU. Rozdíly se objevují například v uspořádání kontejnerů na tříděný odpad, jež se odvíjí podle způsobů následného zpracování separovaných složek. Pro ukázkou nakládání s odpady v dalších zemích jsem vybrala Německo, Slovensko a Španělsko, jelikož uvedené informace budou důležité v dalších částech práce. Odlišný systém kontejnerů se objevuje i v různých obcích jednoho státu. Popis se proto nemusí týkat všech obcí v dané zemi. Všechny údaje pocházejí z dat zveřejněných společnostmi PRO Europe.

Německo

V roce 2005 se v Německu recyklovalo více než 60 % komunálního odpadu a přibližně 65 % odpadu z výroby. V některých oblastech (například u obalů) stoupl procento až na 80 % a ve stavebním odvětví dokonce na 87 %. Moderní odpadové hospodářství v Německu výrazně přispívá k ochraně klimatu: během 15 let se emise skleníkových plynů z odpadového hospodářství snížily o více než 31 milionů tun ekvivalentů CO₂ ročně.

² Ekoznačky jsou informačním prostředkem, který může fungovat jako ekonomický nástroj, pokud jsou obecně přijímány na trhu, kde chování spotřebitelů odráží vysoký stupeň environmentálního uvědomění. Stejně tak mohou být využívány k posílení veřejné vnímavosti vůči životnímu prostředí (Jordan 2005: 329).

Německo vydalo již v roce 1991 nařízení o obalech a odpadech z obalů (Fishbeinová 1994: 18-20), jímž přesunulo zátěž ze zpracování obalů z obecních orgánů na výrobce, distributory a obchodníky a vůbec poprvé tak uplatnilo zásadu „znečišťovatel platí“ na komunální odpad. Na obaly se Německo zaměřilo proto, že v té době tvořily 59 % objemu a 30 % hmotnosti veškerého komunálního odpadu.

System kontejnerů na tříděný odpad se v Německu od ČR poněkud liší: vedle kontejnerů na směsný odpad, papír a sklo (zvláště bílé a barevné) patří mezi obvyklé nádoby také kontejner na bioodpad a na lehké obaly (plastové, hliníkové či plechové a složené obaly).

Slovensko

V roce 2006 Slovensko vytvořilo 1 623 306 tun komunálního odpadu, tedy přibližně 301 kg odpadů na občana. 78 % komunálního odpadu skončilo na skládkách, 12 % v zařízeních na energetické využití odpadů a 3 % byla zkompostována. Objem vytríděného odpadu na obyvatele odpovídal přibližně 16 kg. V témže roce bylo v SR v provozu 160 skládek odpadů a 2 spalovny. Jako autorizovaná obalová společnost působí na Slovensku od roku 2003 organizace ENVI-PAK.

Jednou z podmínek politiky životního prostředí, ke kterým se Slovensko zavázalo při vstupu do EU, bylo zavedení tříděného sběru odpadů ve všech obcích do roku 2010 (jedná se tedy o stejný požadavek, který obsahuje novela českého odpadového zákona).

System kontejnerů i barevné označení je téměř totožné s ČR. Výhodou je ovšem sběr kovových odpadů – zatímco v ČR se ve většině případů musí kovy odnášet do sběrného dvora, na Slovensku je lze vhazovat do červených kontejnerů, které bývají umístěny spolu s ostatními nádobami na tříděný odpad.

Španělsko

Ve Španělsku působí jako autorizovaná obalová společnost organizace ECOEMBES a pro nakládání se sklem společnost ECOVIDRIO. V roce 2005 bylo recyklováno přes 1,7 milionů tun obalového odpadu. Z celkového objemu obalového odpadu bylo recyklováno přes 60 % kovů, 68 % papíru (včetně nápojových kartonů), 26 % plastů a 45 % skla.

System kontejnerů je stejný jako v ČR v případě modrého kontejneru na papír a zeleného na sklo. Do žlutého kontejneru patří kromě plastu a nápojových kartonů také kovové obaly.

2. STUDENTI PROGRAMU ERASMUS

Jak bylo uvedeno výše, v této studii se budu zabývat tím, jak třídí odpad zahraniční studenti v Praze. Z této skupiny se budu věnovat pouze studentům programu Erasmus. Program je součástí evropského Programu celoživotního učení (Lifelong Learning Programme – LLP), v jehož rámci navazují spolupráci vysokoškolské instituce (a nově také podniky) ze zemí EU a z partnerských zemí (NAEP 2008). Nabízí studentům pobyt na zahraniční vysokoškolské instituci v délce 3 až 12 měsíců, dále pracovní stáže v rámci studia či intenzivní jazykové kurzy. Výběr zahraničních studentů jsem omezila na tento program z několika důvodů. Prvním je to, že studenti programu Erasmus tvoří vůbec nejrozsaáhlejší skupinu zahraničních studentů. Program také poměrně úzce definuje jejich pozici v ČR – jak bude podrobněji popsáno níže.³

Dalším důvodem pro výběr programu Erasmus je to, že je určen pouze evropským studentům. Z hlediska třídění odpadu je tedy možné poměrně snadno porovnat situaci studentů v Praze a v jejich domácím prostředí, jelikož evropské země při nakládání s odpadem vycházejí ze stejných legislativních základů a využívají velmi podobné systémy (nejnáznornější ukázkou je jednotné barevné označení kontejnerů či systém Zeleného bodu). U studentů z mimoevropských zemí by bylo srovnání mnohem obtížnější, jelikož by bylo nutné nejprve podrobně prostudovat situaci nakládání s odpady v zemích jejich původu.

Jak již bylo řečeno, zahraniční studenti a zejména studenti programu Erasmus tvoří poněkud specifickou sociální skupinu. V současné době se těmito studenty a jejich zkušenostmi s pobytem v cizí zemi zabývá mj. Fred Dervin, docent katedry francouzských studií na finské univerzitě v Turku. Ve svých studiích vychází především ze zkušeností zahraničních studentů v Turku, ovšem níže uvedené faktory, jimiž se zabývá v souvislosti se studiem ve Finsku lze snadno uplatnit i na Prahu. (Jedná se především o způsob ubytování studentů a jazykové prostředí, které staví studenty v ČR a ve Finsku do obdobné pozice; situace studentů v dalších státech se patrně bude lišit.)

2. 1. 1. Kontakt s hostitelskou zemí

„Cestující evropské studenty lze definovat jako ‚nové cizince‘, na základě jejich zkušenosti, která je blízká ostatním cizincům, ale přesto se liší. Jsou to dočasní cizinci, nestálí

³ Vedle programu Erasmus samozřejmě existuje řada dalších nabídek studijních pobytů v zahraničí (Erasmus Mundus, EHP / Norska, individuální mobility aj.). Studenti těchto programů ovšem tvoří oproti studentům programu Erasmus jen malou část zahraničních studentů a vzhledem ke zkoumané problematice se od nich významně neliší. Proto se o nich v dalších částech již výslovně nezmiňuji.

a cestující, mladí a přízřusobiví“⁴ (Murphy-Lejeune 2001: 38 in Dervin 2007a: 3). Zahraniční pobyt studentů v rámci programu Erasmus je dočasný a trvá pouze několik měsíců. Na začlenění se do místního prostředí není na rozdíl od jiných přistěhovalců dostatek času ani příležitostí (Dervin 2006: 3). Dervin v odkazu na Zygmunta Baumana⁵ rozděluje cizince na „pevné“ (*solid*) a „tekuté“ (*liquid*). Studenty programu Erasmus pak označuje za „tekuté cizince.“ Takoví „cizinci jsou neviditelní a do prostředí vlastně doopravdy nezapadají, jsou ‚tam‘, ale ne ‚odtamtud‘ (v místních statistikách či médiích), (...) nemohou se asimilovat či začlenit“⁶ (Dervin 2007a: 6). Ačkoliv studenti obvykle přijíždějí se záměrem danou zemi co nejlépe poznat, situace bývá odlišná.

Univerzity zařizují studentům ubytování předem, a to často v budovách vyhrazených pouze pro ně. Dokonce mají tendenci ubytovávat společně studenty ze stejných zemí. Společné bydlení zhoršuje příležitosti kontaktu s obyvateli hostitelské země a volný čas tak studenti tráví především spolu (Dervin 2006: 2). Podobně je to i s jazykem, jelikož většina studentů jazyku země nerozumí a jejich přednášky probíhají nejčastěji v angličtině. Někdy dokonce bývají určeny pouze pro zahraniční studenty (Dervin 2007b: 3). Zahraniční studenti se tak jen zřídka setkávají s místními obyvateli, nanejvýš s ostatními studenty či tutory, kteří jim byli přiděleni hostitelskou univerzitou. V důsledku toho se přátelí převážně s ostatními zahraničními studenty a tvoří izolované skupiny. Na jedné straně jsou „erasmácké party“ označovány za rodiny, „ochranné kukly“, ale na druhé straně studenti cítí, že jim tato neustálá společnost a život v „bublině“ brání v setkávání s místními (Dervin 2007b: 4).

Podle samotných studentů tak spočívá kontakt studentů s místními v dané zemi v administrativních záležitostech (univerzitní pracovníci, úředníci či prodavači) anebo je zprostředkovaný (představy a dojmy o cizincích sdílejí s ostatními zahraničními studenty, krajany, místními, kteří studovali v zahraničí...) (Dervin 2006: 11). Tato izolace zahraničních studentů se nutně odráží i v jejich povědomí o aktuálním dění v dané zemi. Kvůli jazykové bariéře většinou nemají přístup k médiím a kvůli slabým kontaktům s místními jsou jejich možnosti získávat přímé informace související se životem v zemi omezené.

Je ovšem nutné zmínit, že v případě České republiky se zmíněné kategorii vymykají studenti ze Slovenska. Prvním zásadním rozdílem je jejich znalost českého jazyka, díky které mohou proniknout do českého prostředí mnohem snadněji. Dále je to dobré povědomí o české

⁴ „European student travelers are defined as new strangers because their experience, close to that of other strangers, is nevertheless distinct. They are temporary strangers, mobile and moving, young, capable of adapting and changing.”

⁵ Bauman, Zygmunt (2000): *The liquid Modernity*. V češtině vyšlo v roce 2002 pod názvem *Tekutá modernita*.

⁶ „Liquid strangers are invisible and not-truly-belonging-to-the-place, they are ‘in’ but not ‘of’ (in the local statistics and media), they come and go physically and virtually (i.e. they are forgettable), and they cannot assimilate or integrate.“

společnosti a kultuře, které vychází ze společné minulosti Čechů a Slováků. A v neposlední řadě je důležitý také fakt, že slovenští studenti, kteří přijíždějí do Prahy, často studují společně s českými studenty a nikoliv s ostatními studenty ze zahraničí. Otázkou ovšem zůstává, nakolik to ovlivňuje jejich skutečné kontakty s českou společností a nakolik zůstávají uzavřeni v „bublině“ zahraničních studentů.

2. 1. 2. Každodenní život studentů

Pobyt v cizí zemi pro studenty většinou představuje změnu životního stylu⁷. V různé míře k tomu přispívají rozmanité skutečnosti: studenti obvykle mají méně studijních povinností (to samozřejmě neplatí vždy) a stejně tak méně povinností pracovních (během zahraničního pobytu si hledají zaměstnání jen výjimečně), díky stipendiu si udržují dostatečnou finanční nezávislost a získávají tak velké množství volného času i prostředků, jak s ním naložit.

Jak je uvedeno výše, kontakty studentů se omezují především na vrstevníky z řad ostatních zahraničních studentů, rodinné vazby jsou dočasně oslabeny a studenti zůstávají v anonymitě (žijí ve městě, kde je téměř nikdo nezná). K tomu se připojuje vědomí toho, že pobyt v dané zemi potrvá jen několik měsíců. Pro studenty tak z toho vyplývá vysoká míra nezávislosti a volnosti, způsob života, kde jsou společenské vlivy a omezení vázány více méně jen na skupinu vrstevníků. Tento fakt bývá ještě posílen, pokud studenti žijí v kolejní komunitě. To, jak se tato situace promítne do chování každého jednotlivce, je ale samozřejmě individuální záležitostí.

⁷ V této části čerpám jak ze zkušeností zahraničních studentů v Praze, tak z vlastního studijního pobytu a z informací od dalších studentů tohoto programu v jiných evropských zemích. Netroufám si tedy v žádném případě následující úvahy zobecňovat na celý program Erasmus a jeho studenty, ale přinejmenším situaci v Praze do velké míry odpovídají.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3. SOCIOLOGICKÉ STUDIE O NAKLÁDÁNÍ S ODPADEM

Na téma odpadového hospodářství, samotného třídění odpadů či postojů občanů k této problematice byla v ČR provedena řada výzkumů. Ráda bych uvedla alespoň několik ukázek, které mi pomohly především lépe prozkoumat oblasti toho, o čem lidé v otázce třídění uvažují, co utváří jejich názory či postoje a co by mohlo mít na jejich třídění vliv. Z těchto předpokladů jsem následně vycházela při formulaci otázek pro rozhovory se studenty.

Uvedené příklady popisují výzkumy, které proběhly v letech 2001 – 2006 s různými skupinami respondentů (od všech občanů ČR po studenty bydlící na koleji). Zajímaly se o témata od obecných postojů k nakládání s odpady po konkrétní míru třídění.

Skutečný přínos těchto studií pro mou práci je ovšem omezený nejen tím, že se ve většině případů zaměřovaly na respondenty z domácností, kteří se od respondentů z řad studentů v mnohém liší, ale zejména proto, že vesměs využívaly technik kvantitativního výzkumu.

3. 1. 1. Průzkum veřejného mínění z roku 2001

Jednou z částí projektu Intenzifikace sběru, dopravy a třídění komunálního odpadu (Projekt VaV SD/720/2/00. Dílčí projekt 2. Průběžná zpráva 2001) se stal také průzkum veřejného mínění, který na jaře 2001 zkoumal statistický vzorek populace ČR sestávající z více než 2 000 respondentů. Oblasti průzkumu byly rozděleny na informovanost, zájem a postoje ke třídění odpadů; obecný vztah k životnímu prostředí; formy sběru a likvidace odpadů a na třídění odpadů.

Naprostá většina občanů považovala podle výsledků třídění odpadů za důležité a, spolu s následnou recyklací, za formu nakládání s odpady, která nejméně škodí životnímu prostředí. Informovanost a osvěta stoupaly s velikostí sídla, ve kterém respondenti žili. Přesto byly v roce 2001 stále ještě na nízké úrovni (představy obyvatel se neslučovaly s požadavky na třídění). Za důvod byl ale označen spíše nedostatek relevantních informací, než nezáměr ze strany domácností. Respondenti by nejvíce uvítali informace přímo na kontejnerech, obalech výrobků nebo letáčích, které by obdrželi přímo do domácnosti.

Soustavným tříděním se v roce 2001 zabývalo 42 % respondentů. Nejčastěji se třídily PET lahve, sklo a papír. Dvě třetiny respondentů uvedly, že kontejnery na tříděný sběr se nacházejí v blízkosti jejich bydliště.

3. 1. 2. Průzkum pražských domácností z roku 2002

V rámci projektu PAYT⁸ proběhlo v roce 2002 na téma komunálního odpadu dotazníkové šetření (a následná analýza výsledků) ve vybraných pražských domácnostech. Cílem bylo nalézt faktory, které významně ovlivňují způsob nakládání s domovním odpadem. Důraz byl kladen především na ekonomický nástroj v podobě plateb za objem vyprodukovaného směsného odpadu, ale zkoumaly se také technické, politické či sociální faktory. Kvantitativní šetření bylo provedeno formou řízeného rozhovoru a zpracováno bylo 197 dotazníků.

Na základě statistického zpracování odpovědí se podařilo prokázat,⁹ že domácnosti, které třídí, produkují méně směsného odpadu než ty domácnosti, které svůj odpad netřídí. Ovšem na samotné třídění má podle závěru prokazatelný vliv pouze několik faktorů (Šauer 2003b: 95). Jsou to: míra informovanosti o způsobu správného třídění domovního odpadu, technické podmínky pro třídění v kuchyni, používání spalovacího zařízení na tuhá paliva, existence kontejnerů na tříděný odpad v obci, použitelnost kontejnerů (zaplněnost, čistota atp.), subjektivní chápání podmínek pro třídění a soulad legislativy s požadavky třídění. Jako nejdůležitější se tedy ukázaly technické podmínky pro třídění. Ekonomické, sociální a politické aspekty tudíž tak významnou roli nehrají.

Podle výsledků proto není například natolik důležitá vzdálenost kontejnerů na tříděný odpad, jako pouhý fakt jejich přítomnosti v obci. „Tuto skutečnost můžeme vysvětlit tím, že pokud se občan rozhodne, že bude odpad vzniklý ve své domácnosti třídít a má pro to vytvořeny podmínky (objektivní i subjektivní), potom je ochoten spojit některé své činnosti tak, aby byly v souladu s jeho postoji (např. cestou na nákup odloží plasty apod.)“ (Šauer 2003b: 45). Výsledky tohoto výzkumu se ukázaly důležité i pro mou práci a pokoušela jsem se především sledovat, do jaké míry lze v případě studentů uplatnit závěrečnou hypotézu.

⁸ Pay-as-You-Throw; „Plat' podle toho, kolik (netříděného domovního) odpadu vyhodíš.“ Projekt 5. rámcového programu EU, který řešil vztah odstraňování komunálního odpadu z obytných zón a způsobu, jakým toto odstraňování hradí domácnosti. (Šauer, 2003b: 2)

⁹ Tj. na hladině významnosti 5 % se podařilo zamítnout nulovou hypotézu a statisticky prokázat existenci závislosti testovaných znaků.

3. 1. 3. Průzkum postojů obyvatel ČR z roku 2006

V roce 2006 zveřejnila společnost Markent výsledky průzkumu Postoje obyvatel ČR k vybraným otázkám nakládání s odpady (Jak se občané dívají na třídění odpadů 2006 a 2007), který zpracovala pro společnost EKO-KOM. Komplexní výzkumné šetření sesbíralo kvantitativní data od 1 532 respondentů z celého území České republiky.

„Podle průzkumu nerozhoduje u těch, kdo skutečně třídí, vzdělání, věk, sociální skupina, místo bydliště, postavení v domácnosti, ani stupeň obezity. Kdo chce třídít, ten třídí“ (Jak se občané dívají na třídění odpadů 2007: 8). Občané ovšem výrazně preferují systém barevných kontejnerů. Ochota odnášet vytríděné suroviny do sběru či výkupu je poměrně nízká.

V naprosté většině obcí (94 %) existují podmínky pro třídění komunálního odpadu. Obvykle se využívá systému barevných kontejnerů – lidé jsou ochotni odnášet vytríděný odpad až do vzdálenosti 194 m. U popelnic na směsný odpad tato akceptovatelná vzdálenost odpovídá 88 m.

40 % domácností prohlašuje, že třídí soustavně. Zbylé domácnosti jen příležitostně a 18 % netřídí vůbec. Ti, kteří odpad třídí, byli rozděleni do podskupin podle míry a četnosti třídění. Největší skupinou jsou ti, kteří třídí jen některé druhy odpadů, ale během celého roku (60 % dotázaných). Nejlepšími třídíči jsou ovšem ti, kteří třídí veškerý odpad a vždy (28 %) (Jak se občané dívají na třídění odpadů 2006: 2).

Jedním ze zajímavých poznatků získaných z hodnocení práce svozových firem, je názor (přetrvávající u třetiny obyvatel), že tyto firmy sesypávají dohromady vytríděný a směsný odpad. „Za sesypávání odpadů dohromady může občan považovat například to, že stejný vůz sváží různé odpady. Může také být svědkem, že znečištěný obsah např. žlutého kontejneru musí jít do směsného odpadu. Rozhodně se však nedá vyloučit, že ‚hlas lidu‘ upozorňuje na nekvalitní práci svozových firem, které sice formálně zajišťují třídění odpadů, ve skutečnosti si ale občas zjednodušují situaci jejich odvezením na (často vlastní) skládku odpadů“ (Tamtéž: 1). Jak se ukáže později, tato skutečnost hraje důležitou roli i v případě studentů.

Většina dotázaných také měla přehled o tom, jaké platí za odpady poplatky. Jednalo se převážně o formu tzv. kapitální platby, jejíž výše se odvíjí podle počtu členů domácnosti. Tato platba vyhovovala téměř polovině dotázaných. Kromě ní by případně souhlasili s platbou podle množství odpadů, tj. se známkovým systémem (Tamtéž: 1).

V průzkumu byly také zjišťovány postoje občanů k zařízením odpadového hospodářství, jako jsou sběrné dvory, skládky či spalovny. Ve většině případů se ukázala velmi malá informovanost občanů, se kterou byly spojeny negativní postoje vůči těmto zařízením.

O sběrných dvorech věděly velmi málo nebo vůbec nic tři čtvrtiny dotázaných (Jak se občané dívají na třídění odpadů 2007: 8). Ještě slabší se ukázala informovanost o činnosti spaloven a skládek. U obou zařízení by občany zajímalo hlavně jejich praktické fungování a vliv na životní prostředí. Překvapením byly poučené byly postoje obyvatel k jednotlivým způsobům odstraňování odpadů z hlediska dopadu na životní prostředí. Postoje téměř zcela odpovídaly oficiální hierarchii nakládání s odpady, tedy že nejhorším způsobem odstraňování odpadu je skládkování, po něm následuje spalování ve spalovnách. Za vůbec nejhorší způsob občané považovali spalování odpadů doma. Za nejlepší pak jeho třídění (Tamtéž: 8).

Pokud lze tento průzkum srovnat se závěry výzkumu z roku 2001, zlepšila se informovanost obyvatel, ačkoliv jen v otázkách, které se jich osobně dotýkají. Zlepšení odpovídá i vývoji třídění mezi občany, tedy stoupající míře zapojení obyvatel do systému třídění a rostoucímu objemu vytríděného odpadu.

3. 1. 4. Výzkum o třídění odpadu na koleji 17. listopadu

Nejblíže k problematice, o níž pojednává tato práce, má výzkum, který proběhl na jedné z pražských kolejí UK na jaře roku 2005 (Proková, Ringlerová, Hornáková, Neuhold 2005). Cílem tohoto kvantitativního výzkumu¹⁰ bylo zjistit stav třídění odpadu na koleji a nalézt možnosti, jak ho vylepšit. Na tento výzkum měla později navázat realizace dlouhodobých změn na podporu třídění. Otázky se zaměřovaly na postoje, znalosti i chování studentů ve vztahu k třídění odpadu.

Výsledky ukázaly, že v roce 2005 třídilo na koleji odpad téměř 62 % studentů (přičemž se objevil statisticky významný mezi mírou třídění u žen a u mužů). Téměř 80 % studentů, kteří na koleji odpad třídili, jej třídilo i doma. Míra třídění se také zvyšovala s délkou pobytu na koleji. Jako důvod toho, proč netřídí, studenti uváděli spíše nedostatečné podmínky pro třídění (přímo na pokoji) než osobní pohnutky. Jako hlavní důvod toho, proč začali třídít, studenti nejčastěji jmenovali „uvědomění si potřeby péče o přírodu a šetření neobnovitelných zdrojů.“ Zejména pro ty, kteří netřídili doma, pak byly velmi důležité podmínky pro třídění na koleji.

O tom, jak třídít správně, ovšem studenti neměli dostatek informací. Největší problémy měli s určením toho, co patří nebo nepatří do koše na plasty (velký počet z nich například nevěděl, že do tohoto kontejneru lze odkládat polystyren, ale nikoliv výrobky z PVC). Základní

¹⁰ Data byla sbírána technikou řízeného rozhovoru s použitím dotazníkového archu. Na koleji v té době bydlelo 1452 studentů. Stratifikovaným náhodným výběrem byl vytvořen vzorek 101 respondentů. Výsledných rozhovorů proběhlo 81.

informace o tom, jak konkrétně s odpady nakládat, měli studenti dobré (tj. věděli například, že PET lahve je třeba sešlapávat nebo že staré léky je nutné odnést zpět do lékárny). Také se ovšem ukázalo, že studenti považují třídění za komplikovanější, než doopravdy je.

Tazatelé také zkoumali průměrnou spotřebu jednotlivých nápojových obalů. Ukázalo se, že při zjištěné spotřebě nápojových kartónů by bylo vhodné přidat ke kontejnerům také sběrnou nádobu na tento odpad. Podle výpočtu by na zaplnění tohoto kontejneru během jednoho týdne (při běžném objemu 240 l) stačilo, aby nápojové kartony třídilo zhruba 15 % studentů.

Více než polovina studentů nebyla spokojena s kapacitou dostupných kontejnerů, a to především nádob na plasty. Zlepšit podmínky pro třídění by bylo podle studentů možné, pokud by byl zaveden zmíněný kontejner na nápojové kartony, přímo na nádoby se vylepily informace o tom, co do kontejnerů patří a nepatří anebo by se po budovách koleje rozmístily další koše.

4. METODOLOGIE

V rámci této práce, která má být pilotní studií zkoumané problematiky, jsem se snažila odhalit, jak vypadá stav třídění u studentů na koleji Hostivař, co by vůbec mohlo mít na danou situaci vliv a jak se liší čeští studenti od zahraničních. Na základě podobných výzkumů jsem předběžně stanovila hlavní kategorie faktorů, které separaci odpadu ovlivňují a které je možné zkoumat: obecné technické podmínky pro třídění, informovanost jedinců a jejich subjektivní motivace či postoje. Ve všech případech jsem se snažila hledat rozdíly či souvislosti mezi pobytem studenta v domácím prostředí a na koleji.

4. 1. 1. Techniky sběru dat

Při zkoumání jsem využila především technik kvalitativního výzkumu, které mi umožnily na problematiku nahlédnout blíže a probádat ji podrobněji. „Zatímco kvantitativní výzkum se zabývá stabilizovanými jevy a jejich vzájemně odhadnutelnými poměry, kvalitativní výzkum zachycuje jevy v jejich dynamice a zejména v jejich podmínění“ (Surynek, Komárková, Kašparová 2001: 26). Postupovala jsem metodou triangulace (Chenail 1998: 29), podle které je třeba problém prozkoumat z různých stránek tak, aby se jednotlivé poznatky vzájemně doplnily či naopak vyvrátily. Z tohoto důvodu jsem propojila několik technik.

První z nich bylo nezúčastněné pozorování. Při osobní návštěvě kolejí jsem se všímala počtu a umístění kontejnerů v areálu kolejí, přítomnosti košů na jednotlivé druhy odpadů po budovách, jejich rozmístění a čistoty, technických podmínek (prostor, uspořádání budov) či informačních dokumentů rozmístěných v areálu. V rámci pozorování jsem také provedla několik neformálních rozhovorů se zaměstnanci koleje a jednou členkou kolejní rady¹¹.

Hlavní součástí studie ale byly rozhovory se studenty, kteří na koleji bydlí, které umožnily pochopení problematiky z jejich pohledu. Témata rozhovorů jsem strukturovala především na základě výzkumů, které byly o problematice třídění provedeny dříve¹². Z jejich výsledků jsem vytvořila předběžný rámec vlivů, na jehož základě jsem poté formulovala otázky¹³. Zvolila jsem polostrukturované rozhovory s otevřenými otázkami (Disman 2006: 290). Přesné pořadí i formulaci jednotlivých otázek jsem přizpůsobovala průběhu rozhovoru. Základní seznam otázek, které jsem v rozhovorech použila, je v českém i anglickém jazyce uveden

¹¹ Rozhovory se týkaly odpadového hospodářství i fungování koleje jako takové. Někdy probíhaly spontánně, jindy jsem měla připravené otázky. Rozhovor s členkou kolejní rady jsem s jejím souhlasem zaznamenala na diktafon, což mi umožnilo z něj později v práci citovat.

¹² Viz. předchozí kapitola.

¹³ Výsledný rámec vlivů, jež jsem vytvořila na konci průzkumu, je uveden v příloze 5.

v příloze 3. Díky rozhovorům jsem si utvořila obecnou představu o nakládání s odpadem na koleji i obrázek o tom, co v otázce třídění odpadu ovlivňuje jednotlivé respondenty. Přestože se kategorie vlivů často opakovaly, a bylo možné formulovat určité hypotézy, je úkolem dalších výzkumů stanovit, nakolik lze tyto vlivy zobecnit.

4. 1. 2. Výběr respondentů a prostředí průzkumu

Jak již bylo řečeno, studie se týká studentů UK z ČR a ze zahraničí (studujících v rámci programu Erasmus), kteří ve školním roce 2007/2008 žijí na pražské koleji Hostivař. Provedla jsem celkem 12 rozhovorů s českými a zahraničními studenty. Respondenty jsem oslovovala e-mailem na základě kontaktů získaných v kanceláři kolejí. Výběr byl náhodný, omezený pouze tím, že jsem se snažila získat respondenty ze rozdílných zemí EU¹⁴, dále studenty ze Slovenska, jelikož je jejich postavení mezi ostatními zahraničními studenty poněkud specifické, a samozřejmě několik českých respondentů. Z 35 oslovených studentů nakonec proběhly rozhovory jen s 8. Ostatní respondenty jsem získala na základě doporučení jejich spolubydlícího či kamaráda, se kterými rozhovor také proběhl. Jednoho rozhovoru se zúčastnila členka kolejní rady, kterou jsem původně oslovila jen kvůli informacím o podmínkách třídění na Hostivaři, a jeden rozhovor proběhl s respondentem, který již na Hostivaři nebydlí. Ze svého pobytu v Praze na koleji strávil jeden semestr a poté se přestěhoval do soukromého bytu, a proto jsem považovala za přínosné prozkoumat, jak se pro něj situace s nakládáním s odpady v Praze změnila.

Rozhovory probíhaly poslední týden v květnu a začátkem června 2008. Tento termín se zdál vhodný také proto, že i studenti, kteří jsou v ČR jen na jeden semestr, se již (v rámci možností) dostatečně sžili s českým prostředím. Až na dvě výjimky se rozhovory odehrály přímo v areálu koleje Hostivař, ve většině případů v dostatečně klidném prostředí studovny. Průměrná délka rozhovoru byla asi půl hodiny.

V každém výzkumu je nutností dodržovat etický kodex (Jeřábek 1992: 146), proto jsem všem respondentům svoji práci popsala a požádala je o souhlas s účastí. Všichni respondenti odpovídali ochotně, s nahráváním rozhovorů na diktafon a případnou citací v práci souhlasili.

¹⁴ Je pravděpodobné, že na to, jak studenti třídí odpad, může mít vliv země, ze které pocházejí, i třeba obor studia či pohlaví. Vzhledem k počtu respondentů ale není v možnostech této studie podobné vlivy hodnotit. Výběr studentů z rozdílných zemí byl spíše motivován snahou dozvědět se více o různých systémech třídění v těchto zemích, než pokusem hodnotit chování studentů na základě jejich národnosti. Z tohoto důvodu jsem také oslovila respondenty z Německa, jehož systém nakládání s odpady je považován za velmi vyspělý, či Španělska, které naopak nemá příliš dobrou pověst. Z těchto zemí navíc do Prahy přijíždí nejvíce studentů. Podle agentury NAEP přijelo v akademickém roce 2005 – 2006 nejvíce studentů z Německa: 374, Španělska: 317, Francie: 311 a Polska: 247.

Nezdálo se, že by je zaznamenávání rozhovorů ovlivňovalo v odpovědích, až na jeden případ, kdy se respondentka zarazila uprostřed výpovědi, kterou evidentně považovala za nevhodnou pro nahrávání. K tématu jsme se vrátily až později po ukončení nahrávání. Ve všech rozhovorech jsem také dbala na zachování anonymity respondentů.

4. 1. 3. Metody vyhodnocování a interpretace získaných dat

Z každého provedeného rozhovoru jsem pořídila shrnující protokol, některé podstatné části jsem přepisovala doslovně. Vzhledem k tomu, že se u většiny respondentů nejedná o problematiku, která by je velmi zajímala nebo se jich dotýkala, zaměřila jsem se spíše na podrobnější analýzu obsahů některých odpovědí a upustila jsem od doslovného přepisu celých rozhovorů. Jelikož tedy doslovné přepisy nejsou k dispozici, považovala jsem za vhodné k práci připojit alespoň nahrávky rozhovorů. Ty jsou uvedeny v elektronické příloze¹⁵. Pasáže z rozhovorů cituji v práci s redakčními úpravami, v originále či ve vlastním českém překladu¹⁶ a s časovým označením, které usnadní orientaci v nahrávce. Všechny citované pasáže z rozhovorů i výběr z ostatních, které ale nebyly uvedeny přímo v práci, jsou uvedeny v příloze 4.

Získaná data jsem zpracovávala kódovacími postupy (Disman 2006: 317). Data jsem porovnávala a opakující se témata jsem uspořádávala do kategorií, které mi je pomohly interpretovat.

4. 1. 4. Hodnocení kvality průzkumu

Již samotný projekt průzkumu v sobě skrývá dva aspekty, které mohou jeho výsledky negativně ovlivnit. Jedná se o jeho zaměření na environmentální tematiku a o použití cizího jazyka.

V prvním případě je ohrožena nezaujatost výzkumu. V současnosti se o otázkách životního prostředí hodně hovoří a obecně se cení chování, které je k životnímu prostředí šetrné. Proto by respondenti mohli mít tendenci odpovídat tak, aby se jejich vlastní jednání či názory jevíly v „lepší“ světle, než je tomu ve skutečnosti. Této možnosti jsem se snažila předejít nejen neutrální formulací otázek či hovorem o obecnějších tématech, ale i opakovaným ujišťováním respondentů, že se mi nejedná o hodnocení jejich chování. Přesto se tento aspekt v některých

¹⁵ Kvůli zachování anonymity jsem z nahrávek odstranila úseky, kde zjišťuji stratifikační údaje studentů. Bližší rozdělení respondentů je proto uvedeno zvlášť (v tištěné i elektronické příloze), spolu s informacemi přibližujícími zázemí studentů (příloha 2).

¹⁶ Rozhovory ve slovenštině jsem ponechala v originálním znění, ale anglické jsem přeložila; zejména kvůli soudržnosti textu. Původní verzi uvádím vždy v poznámce pod čarou.

rozhovorech objevil: nejčastěji v případě, kdy jsme hovořili o obecných otázkách nakládání s odpady, ale studenti je automaticky vztahovali na třídění, na to, zda třídí či netřídí a z jakého důvodu.

Dalším úskalím je využití angličtiny v rozhovorech se zahraničními studenty, které může vést ke zkreslení, a to dokonce v několika bodech. Prvním jsou nedokonalé jazykové dovednosti zúčastněných (tedy respondentů i mé; jen v jednom případě byla angličtina mateřským jazykem studenta), které znesnadňují vyjadřování názorů či myšlenek a v nejhorším případě mohou dokonce vést k nepochopení. Navíc zaměření studie vyžaduje specifickou slovní zásobu. Proto jsem se snažila otázky formulovat co nejjednodušeji a s využitím snadno srozumitelných výrazů. V praxi se ale ukázalo, že rozhovory v angličtině nebyly výrazně obtížnější než v češtině. Díky tomu, že studenti během svého pobytu v Praze komunikují převážně v angličtině, dokázali i o odpadové tematice hovořit bez problémů. Pokud jim chyběla slovní zásoba, dokázali snadno nalézt vhodný ekvivalent¹⁷. Přesto jsem si vědoma toho, že pokud by rozhovory probíhaly v rodném jazyce respondentů, mohla bych získat hlubší a promyšlenější odpovědi. S jazykovým prostředím průzkumu také souvisí nebezpečí, že ke zkreslení dojde během překladu, čehož jsem se rovněž snažila vyvarovat.

Na závěr je nutné znovu poznamenat, že se jedná o pilotní studii. Mým cílem bylo pouze odhalit faktory, které na třídění mohou mít vliv a které je možné dále zkoumat. Proto se práce rozhodně nesnaží činit závěry či zjištěné informace zobecnit na všechny zahraniční studenty, dokonce ani na všechny studenty žijící na Hostivaři. Zobecnění a nalezení konkrétnějších souvislostí by případně bylo úkolem následujících výzkumů, kterým má tato studie sloužit za základ. V několika případech se ovšem objevily velmi zajímavé souvislosti, které by si další výzkum jistě zasloužily.

¹⁷ V Praze spolu komunikují studenti, pro něž angličtina většinou není rodným jazykem, a neustále tak trénují své schopnosti vyjadřovat se opisem tam, kde slovní zásoba nestačí. Z tohoto důvodu se v rozhovorech vyskytovaly rozmanité termíny například při označování odpadu (*waste, trash, rubbish*), nádob na odpad (od klasické *bin, can* či *trashcan*, přes *container* po *box* či *basket*), samotného třídění (*separation, recycling* i *segregation*) nebo vyhazování (*throw away, dump* či jednoduše *put*).

5. STUDIE KOLEJE HOSTIVAŘ

5. 1. KOLEJ HOSTIVAŘ

Kolej Hostivař je jedním z ubytovacích zařízení Univerzity Karlovy. Nachází se v Praze 10, nedaleko nádraží Hostivař. Studenti jsou ubytováni v 6 budovách celého areálu. K dispozici mají 960 lůžek, z toho převážnou většinu ve dvoulůžkových pokojích. Sociální zařízení se nacházejí na pokojích (kromě budovy 10), v každém patře je společná kuchyňka.

Na koleji Hostivař je největší vyhrazená kapacita pro zahraniční studenty UK. V prvních čtyřech blocích tak bydlí pouze studenti zahraničních programů¹⁸, budova 10 a třetina budovy 7 jsou vyhrazené pro asi 200 domácích studentů. Malý počet lůžek dále připadá na hotel či na studenty ostatních pražských univerzit (např. VŠE).

5. 1. 1. Nakládání s odpady

Před vstupem do hlavní budovy je rozestavěno několik košů na směsný odpad. Uvnitř budov jsou pak k nalezení pouze popelníky (kouření v areálu je ovšem zakázáno) či malé koše na toaletách. Žádné oddělené koše na papír či plast se uvnitř budov nenacházejí, a to například ani v blízkosti nápojových automatů.

Na několika místech v areálu koleje stojí kontejnery na směsný odpad. Jediné kontejnery na tříděný odpad jsou k dispozici před budovou 10. Jejich stav jsem zběžně kontrolovala při opakovaných návštěvách kolejí: pokaždé byly v použitelném stavu, tj. čisté a nepřeplněné. Další barevné kontejnery už ke koleji nenáleží. Nejbližší jsou umístěny nedaleko budovy 7, další pak u rodinných domků asi 100 m od areálu anebo po cestě na zastávku MHD (asi 200 m od hlavní budovy). Pro lepší orientaci viz. plánec areálu v příloze 1.

Do kontejnerů před budovami 10 lze třídit plasty, papír a směsný odpad. Bohužel na nich není nikde vyznačeno, jaký odpad nebo v jaké podobě do nich odhazovat lze a jaký ne. Studenti do těchto kontejnerů nosí odpad sami. Směsný odpad odkládají do pytle v kuchyňce. Tento odpad pak každý všední den odnášejí uklízečky do kontejnerů. Starost o další odpad je vyhrazena jednomu zaměstnanci, který také dotřídí odpad z košů v kuchyňkách. Výtěžnost takto vytříděného odpadu ovšem nemůže být příliš vysoká. Stejný zaměstnanec se dále stará o čistotu v budovách a v jejich okolí.

¹⁸ Z toho asi 500 studentů programu ERASMUS. V akademickém roce 2006/2007 přijala UK v rámci tohoto programu celkem 860 studentů (podle Národní agentury pro evropské vzdělávací programy; pro tento rok ještě nejsou údaje k dispozici).

5. 1. 2. Vedení koleje, kolejní rada a třídění odpadu

Z neformálních rozhovorů se zaměstnanci správy kolejí a s členkou kolejní rady¹⁹ jsem se dozvěděla, že kontejnery na tříděný odpad u budovy 10 byly zavedeny teprve začátkem akademického roku (2007/2008) na návrh kolejní rady. Kolejní rada vznikla z iniciativy studentů na jaře roku 2007 a snaha poskytnout studentům podmínky pro třídění odpadu byla jednou z jejích prvních aktivit (problematikou třídění se aktivně zabývá několik členů rady). Dříve žádná možnost třídít přímo na kolejích neexistovala, malý počet studentů nanejvýš chodil k nejbližším městským kontejnerům.

Jak uvádí členka kolejní rady, prosadit kontejnery na tříděný odpad nebylo jednoduché, jelikož vedení koleje není příliš nakloněno změnám. Prosazování možností třídít odpad tak provázelo dlouhé jednání. O umístění kontejnerů k budovám pro zahraniční studenty se téměř neuvažovalo (jak ovšem podotýká vedení koleje, současný systém je zkušební, a pokud se ukáže jako funkční, bude se v budoucnu jednat i o umístění kontejnerů před budovy zahraničních studentů). Proto byly kontejnery umístěny pouze k budově 10, kde mělo vedení i rada jistotu, že studenti budou třídít. Jak uvádí členka kolejní rady: „Kontejnery se daly spíše českým studentům, protože jsme věděli, že my třídít budeme, že lidé kontejnery chtějí.“ Bylo také navrženo, aby se kontejnery přistavily i k hlavní budově, ale nakonec se pro ně nenalezlo místo. Z finančních důvodů neprošel ani návrh, že by se oddělené odpadkové koše umístily na každém patře nebo alespoň uvnitř každé budovy. Takový systém by také představoval vyšší nároky na zaměstnance koleje a vedení ani rada neměly jistotu, zda by vůbec fungoval.

Nakonec tedy vedení zažádalo u města o přistavění kontejnerů na tříděný odpad, které jsou nyní vyváženy dvakrát týdně. Se systémem je spokojeno vedení (žádné další aktivity se po něm již nevyžadují), kolejní rada i samotní studenti v budově 10.

5. 1. 3. Informace

O tom, jak na koleji nakládat s odpadem, či dokonce že je možné jej třídít, studentům při příchodu na kolej nikdo žádné informace neposkytuje. Především zahraniční studenti hodnotí komunikaci ze strany kolejí jako velmi nedostatečnou (ohledně ubytování postrádají někdy mnohem důležitější informace než to, jak třídít odpad). Dokonce na recepci, kde se studenti

¹⁹ Kolejní rada je samosprávným orgánem studentů ubytovaných na určité koleji (viz. II. Úplné znění Řádu vysokoškolské koleje Univerzity Karlovy v Praze). Úlohou rady je zabývat se podněty studentů a zastupovat jejich zájmy u vedení kolejí. Vyjadřuje se k návrhům vedení a podílí se na rozhodování. Kolejní radu jsem kontaktovala poté, co jsem se dozvěděla, že na umístění kontejnerů u kolejí nese hlavní zásluhu.

registrují při příchodu na kolej, kde platí poplatky a řeší případné problémy, je podle zahraničních studentů obtížné zastihnout někoho, kdo mluví alespoň trochu anglicky.

Některé informace o bydlení jsou dostupné na internetových stránkách (v češtině i v angličtině) a zahraniční studenti dostávají údaje o koleji ještě před příjezdem do ČR. V obou jazycích je také ubytovací řád a řád kolejí. České i anglické dokumenty na nástěnkách a na dveřích se týkají zejména požárních řádů, možností internetového připojení na pokojích či poplatků za zapůjčení elektrických přístrojů. Ve všech těchto dokumentech jsem objevila jen jedinou větu, která se vztahuje k nakládání s odpadem, a to v českém ubytovacím řádu vyvěšeném u vstupu do budovy 10, podle které jsou studenti povinni vynášet odpad do příslušných kontejnerů.

5. 2. ZPRACOVÁNÍ ROZHovorŮ

5. 2. 1. Bydlení na Hostivaři

Bydlení na Hostivaři hodnotí většina zpovídaných studentů z ČR i ze zahraničí pozitivně. Zařízení a vybavení kolejje je sice poněkud zastaralé, což studenty zpočátku rozčarovalo, ale postupem času si zvykli a dnes si nijak výrazně nestěžují. „*Samozřejmě to nebyl žádný Hilton. Ale opravdu se mi líbilo to, že kdykoliv jsem sešel do haly, byl tam někdo, s kým jsem si mohl popovídat. (...) Na druhou stranu to bylo všude poměrně daleko.*“²⁰(R7; 2:14)

Poněkud problematický je pro ně nedostatek místa, zejména ve společných prostorách²¹. Potíže studentům působí sdílení kuchyňky – ta je totiž opravdu malá a často velmi znečištěná. „*Celá kuchynka je jeden veľký odpadový priestor.*“ (R3; 4:43)

Kolejný styl života se odráží i v nakládání s odpady. Studenti na koleji netráví tak velké množství času a jejich každodenní aktivity jsou oproti domácímu prostředí omezenější. Díky tomu vyprodukují menší množství odpadů a obvykle se nesetkávají s takovými druhy odpadu jako je nebezpečný nebo velkoobjemový.

Velice zajímavé rozdíly mezi českými a zahraničními studenty se ukázaly v otázce samotného třídění. Zatímco všichni čeští respondenti na Hostivaři odpad třídí a odnášejí ho do kontejnerů před budovou 10, zahraniční studenti třídí minimálně. Sami čeští studenti hodnotí podmínky, které pro třídění mají (tedy zejména dostupnost kontejnerů) jako dobré (zmiňují ovšem, že to je spíše zásluhou kolejní rady než vedení) a odhadují, že z českých studentů třídí odpad asi polovina.

5. 2. 2. Úvodní vymezení vlivů

Jako hlavní důvod tak markantního rozdílu mezi českými a zahraničními studenty se nejprve jevilo to, že ti zahraniční o kontejnerech u budovy 10 nevědí a mají pocit, že ani třídít nemohou. S touto situací jsem se setkala u několika respondentů. „*Panebože, prídem do Prahy a tu sa nič netriedi.*“ (R2; 20:34) Stejná respondentka uvedla, že se dokonce pokoušela v areálu najít oddělené kontejnery a odpad roztřídit, ale v blízkosti budov neuspěla.

²⁰ “It was not a Hilton, of course. But I really liked the fact that whenever you went down in the hall, that you always had someone to talk to. (...) But on the other hand it was quite far away from everything.”

²¹ Problémů s prostorem na kolejích si je vědomo i samo vedení. Vyplyvají především z toho, že prvotním účelem budov nebylo ubytování studentů.

Později se ukázalo, že někteří studenti vědí o kontejnerech na tříděný odpad nedaleko zastávky tramvaje. (O kontejnerech u budovy 10 nevěděl nikdo, snad proto, že tímto směrem často nechodí.) Tyto kontejnery ovšem nepatří přímo do areálu a od budov jsou vzdálené v průměru 200 m. Jako další důvod tak malého zapojení studentů do třídění se tedy ukázala vzdálenost. „*Jenže je to daleko a lidem se tam nechce. Myslím, že jen ten německý kluk tam chodí. Ale on je jediná výjimka.*“²² (R4; 12:59) Zmíněný německý student byl mezi ostatními díky svému třídění dokonce populární. „*Znám jednoho kluka z Německa. Ten třídí. A je do třídění úplný blázen. Separuje papír, lahve a plast.*“²³ (R4; 1:35)

V této chvíli tedy vypadá třídění mezi zahraničními studenty jako velmi výjimečné chování. Samotný německý student to ovšem vidí jinak. „*Na třídění jsem docela zvyklý z domova. A je pro mě důležité, takže se tady snažím také třídít.*“²⁴ (R8; 20:44) Třídění v Praze je pro něj obtížnější než doma, jelikož má na pokoji jediný koš na odpadky, k separaci musí přemlouvát spolubydlícího a ke kontejnerům je to daleko. „*Tady je to pracnější.*“²⁵ (R8; 14:36)

Z dalších rozhovorů se dozvídám, že odpad přece jen třídí více studentů. Ze zahraničních respondentů (vyjma německého studenta) ovšem na Hostivaři netřídí nikdo, bez ohledu na to, zda o kontejnerech vědí či nikoliv. „*Je to škoda, protože doma jsme třídili. Ale tady... Nevím. Možná jsme jen moc líní. Anebo nemáme rozdělené koše na odpadky, takže je to složité.*“²⁶ (R11; 3:45) Přitom všichni studenti znají třídění z domova a považují je za užitečné, což ovšem může být do určité míry ovlivněno zkreslením, které vyplývá ze zaměření rozhovoru.

Celkově se tedy ukazuje, že problematika třídění u zahraničních studentů je poněkud složitější a nezávisí primárně na dobré dostupnosti kontejnerů.

5. 2. 3. Domácí prostředí

Jedním z nejdůležitějších faktorů bude jistě vliv domácího prostředí. Rodina a blízké okolí člověka působí na jeho osobní postoje a vzdělává ho. Bydliště je prvním prostředím, kde se jedinec s nakládáním s odpady seznámí.

Především vliv rodiny se ukazuje jako velice silný. „*Ale já to mám prostě tak zažité od rodičů. U nás to nikdy nebylo pod tlakem, prostě naprosto přirozené chování. Já si to ani neuvědomuji.*“ (R9; 19:42) Zajímavým zjištěním bylo, že v okolí velké části respondentů

²² “But it’s too far away and people don’t want to go there. I think the German guy is doing this. And he is the only exception.”

²³ “I know one German guy. He is doing this. And he is really crazy about separation of waste. He is putting paper, bottles and plastics in separate waste.”

²⁴ “I’m quite used to the way I do it from my home country. And for me it’s important so I try to do it here as well.”

²⁵ “It’s more work to do, here.”

²⁶ “It’s a pity, because we did it in my house, but here... I don’t know. Maybe we’re too lazy. Or we don’t have different bags to put the rubbish in, so it’s difficult.”

se vyskytují osoby, které se třídění věnují opravdu aktivně. „*Bydlím se sestrou. Moje sestra bere třídění moc vážně: ‚Podívej, máme tři pytle, tak musíš třídit.‘ Doma mám to samé s matkou. Pořád mi říkají: ‚musíš třídit.‘*“²⁷ (R11; 25:09) Zda rodina v otázce třídění odpadu ovlivňuje pouze jednání člověka či také jeho osobní postoj, je otázkou, která přesahuje tuto studii.

Nakládání s odpadem v domácnosti je výrazně ovlivněno podmínkami pro třídění v daném místě. Všichni respondenti uvádějí, že doma²⁸ třídí, a to všechny druhy odpadů, pro které mají v blízkosti bydliště kontejner (což tedy může být jediný kontejner na sklo i několik druhů různých nádob). Respondenti, kteří třídí i na koleji, považují domácí podmínky za stejné či lepší a doma třídí více druhů odpadů než na Hostivaři.

Situace nakládání s odpady se samozřejmě v jednotlivých místech původu respondentů liší. Rozdíly existují jak ve vzdálenosti kontejnerů a jejich rozlišení, tak v možnostech zpětného odběru výrobků, systému zálohovaných obalů atd. Nejlépe je hodnocen německý systém, a to i studenty, kteří z Německa nepocházejí. Je zajímavé, že téměř ve všech obcích, odkud respondenti pocházejí, proběhly v posledních letech akce na podporu třídění. Obce ve svých obytných částech rozmístily větší počet kontejnerů anebo vytvořily informační kampaň pro občany. Dnes už se ale podle respondentů o třídění příliš nemluví.

V této studii není možné určit, do jaké míry působí míra rozvinutosti systému nakládání s odpadem v domácím prostředí na chování studenta na koleji. Přesto ale rozhovory pomohly vyvrátit předsudky o tom, že například ve státech jižní Evropy systém třídění vůbec nefunguje. Tyto předsudky se objevily i mezi samotnými studenty. „*Když tady vidím ostatní, zvláště lidi z jižních států jako Itálie nebo Španělsko – oni ten systém z domova neznají, tak netřídí ani tady a jednoduše všechno vyhazují v kuchyni.*“²⁹ (R8; 20:01) Pro oba respondenty ze Španělska platí výše uvedené poznatky – jsou z domova zvyklí třídit a systém nakládání s odpady je v jejich obcích na dostatečné úrovni. První z nich si dokonce zakládá na tom, že žije v jednom z nečistších měst Evropy.

²⁷ “I live (...) with my sister. My sister is too strict about it... ‘OK, we have three bags and you have to do it.’ In my home, it’s the same with my mother. They tell me all the time: ‘You have to do it.’”

²⁸ U zahraničních studentů není „doma“ nutně v rodinném prostředí – studenti hovoří o místě, kde před příjezdem do ČR trávili nejvíce času, často se tedy jedná o pobyt v místě studia. Bližší rozdělení viz. příloha 2.

²⁹ “When I just see the other people here, especially the people from southern countries like Italy or Spain, they don’t know the system from their home countries, so they don’t do it here and they just dump everything in the kitchen.”

5. 2. 4. Informovanost

Zájem o nakládání s odpadem

Domácí prostředí je nejčastějším zdrojem informací o třídění i o obecném nakládání s odpadem. Jako druhý zdroj respondenti jmenovali média. Ačkoliv studenti často uvádějí, že se o problémy spojené s odpadem zajímají nebo se jich tyto problémy osobně dotýkají, aktivně nevyhledává informace nikdo.

Stejný případ platí i pro informace o tom, jak třídit správně. „*Je to o tom, že já se o to ani nijak extrémně nezajímám. Když mi někdo něco řekne, tak to poberu, ale že bych se vyloženě snažila všechno roztrdit tak, jak by to asi mělo být, tak to ne. Nemám na to čas ani náladu.*“ (R10; 13:00) Někdy zmiňují i obecné přehlcení informacemi, kterému se zvláště u studentů nelze divit. Znalosti o třídění tak studenti získávají kromě rodiny a médií například z letáků během informačních kampaní anebo z údajů přímo na kontejnerech. Pokud si nejsou jisti, jak třídit správně, konzultují problém nanejvýš se známými. „*Většina toho, co nevím, si myslím, že pramení z mé vlastní lenosti, že jsem si to nikde nesehnala. Myslím si, že kdybych se trochu snažila, tak že ty informace seženu.*“ (R9; 26:03)

Získávání informací v Praze

Bez ohledu na to, zda pocházejí z ČR či ze zahraničí, se studenti v Praze při nakládání s odpadem řídí informacemi, které znají z domova. Jak už bylo řečeno, zčásti je to kvůli spíše pasivnímu zájmu o problematiku, zčásti ale také kvůli omezeným možnostem přístupu k informacím v Praze, která je novým a cizím prostředím. „*Asi bych se zeptala nějakého Pražáka z kruhu. Oni by mi asi řekli, že nevědí. Pak bych se zeptala někoho tady a on by mi řekl, ať se na to vykašlu.*“ (R9; 7:31)

Pro zahraniční studenty to ale platí ještě více, jelikož jejich kontakt s českým prostředím bývá velmi omezený, jak již bylo popsáno v kapitole o zahraničních studentech. „*Myslím, že jsem žádné informace nedostal, takže to dělám stejně jako doma. Všechno je jen v češtině a já česky číst neumím.*“³⁰ (R8; 17:18) Znalosti češtiny mají studenti minimální (vyjma slovenských a do určité míry dalších studentů, kteří ovládají některý slovanský jazyk), s Čechy příliš v kontaktu nejsou, a na Prahu se tak stále dívají očima turisty, tj. z vnějšího pohledu. „*Myslím, že systém [doma] je lepší, ale možná je to tím, že ten systém znám. Možná jen nevím, jestli je*

³⁰ “I don’t think that I got any information, so I just do it like I would do it at home. It’s just in Czech and I can’t read Czech.”

*system tady dobrý nebo ne. Tady jsem na ulicích nic neviděl. Anebo jsem možná jen nerozuměl, protože je pro mě čeština nesrozumitelná.*³¹ (R12; 11:15)

Nedostatek informací

Díky tomu, že studenti v Praze mají omezený přístup k novým informacím, třídí stejně, jako by třídili doma. Nové informace, které by se mohly týkat rozdílů mezi Prahou a domácím prostředím, nezískávají a těchto odlišností si nevšímají. „*Třídím tak, jak jsem naučený z domova.*“ (R1; 22:36) Vzhledem k tomu, že se systémy v jednotlivých zemích i v jednotlivých městech liší, může tento nedostatek při třídění vést až ke kontraproduktivním důsledkům, tedy že studenti mohou třídít špatně. Konkrétně na kolejích se tento problém objevuje u nápojových kartónů: jedna respondentka je zvyklá nápojové obaly třídít, ale u kolejí na ně není vyhrazený kontejner. Vyhazuje je tedy do plastu. Druhým příkladem (ač teoretickým) je respondent ze Španělska, který popisoval, jak by na pokoji zavedl různé tašky na odlišné druhy odpadů. Společně by vyhazoval plastové obaly a plechovky, které sice patří do stejného kontejneru ve Španělsku, ale nikoliv u nás.

Ačkoliv studenti většinou uvádějí, že mají dostatek informací o tom, jak třídít správně, nesnáze se objevují i jinde. V některých případech se jedná o detaily (například vymývání kelímků či vyhození voskovaného papíru do kontejneru na papír), ale někdy se ukazují i obecnější nedostatky. Studenti často uvádějí, že nevyhazují žádné kovy (nebo konkrétněji hliník). Ovšem mezi kovové odpady, které je možné třídít, patří většina plechovek, hliníková víčka od jogurtů,lobal či obaly od některých čokolád. Výrobky v těchto obalech patří k základním potravinám, takže i když je možné, že je respondenti vskutku nepoužívají, je to vysoce nepravděpodobné a svědčí to spíše o nedostatku informací.

5. 2. 5. Subjektivní chápání podmínek pro třídění

Určité povědomí o třídění odpadu a jeho významu mají všichni respondenti, ale v běžném životě se jím aktivně zabývá málokdo. Tedy ať už studenti třídí či nikoliv, třídění pro ně nepředstavuje významnou činnost a aktivně o něm neuvažují. S tím jistě souvisí i to, zda s tříděním vůbec začnou. „*Ked' sa človek pozrie s okna a vidí, že sú tam ty farebné kontejnery, tak ho možno napadne, že to nie je na to, aby sme tam nasypali všetko.*“ (R3; 13:02) Zdá se, že pokud jsou studenti na třídění zvyklí a mají zřetelnou možnost třídít, není to pro ně

³¹ “I think the system is better [at home], but maybe it's because I know the system [there]. And maybe here I don't know if the system is good or not. (...) Here I didn't see anything in the street. Or maybe I didn't understand, because for me in Czech it's impossible to understand something.”

problém. „*Já si myslím, že pro mě ty popelnice dole byly takovým jasným signálem.*“ (R9; 26:55)

Na druhou stranu rozhovory ukazují, že když studenti o třídění aktivně nepřemýšlejí, uniká jim i to, že je vůbec možné třídit. Tím se dostáváme zpět k tomu, proč mnozí studenti ani nevědí o přítomnosti kontejnerů v okolí kolejí. „*Poté, co jsem se odstěhoval, dozvěděl jsem se, že na Hostivaři jsou kontejnery na tříděný odpad. Ale [když jsem tam bydlel,] nikdy jsem je neviděl.*“³² (R7; 4:20) „*Když jsem jel do města, většinou jsem se soustředil na cestu na tramvaj a okolo sebe jsem se moc nedíval.*“³³ (R7; 10:31) Z tohoto důvodu pravděpodobně někteří studenti netřídí ani na jiných místech, kde jsou oddělené nádoby k dispozici – jednoduše je nevidí. Zajímavé je srovnání dvou respondentů, kteří pocházejí ze stejné země i školy, v Praze studují na stejné fakultě, na Hostivaři bydlí spolu a oba uvádějí, že doma odpad třídí. Přesto si jeden z nich kontejnerů na tříděný odpad na Hostivaři všiml a například ve škole odpad třídí, zatímco druhý o žádných koších na koleji ani ve škole vůbec neví.

Pokud není možnost třídit nijak specifikována, oddělené kontejnery či koše nejsou na dohled a ostatní studenti se tříděním nezabývají, mnoho studentů nejspíše vůbec nenapadne, že by třídit mohli. Tomu odpovídá i situace u některých zahraničních respondentů. „*Tady jsem nikdy netřídil. Nikdy jsem o tom nepřemýšlel. Ale je to docela jednoduché...*“³⁴ (R11; 11:58) Třídění rozhodně není tématem každodenních rozhovorů mezi studenty a pravděpodobně ani první starostí cizinců, kteří přijedou do nové země. (V souvislosti s tímto problémem se také nabízí otázka, zda například někteří cizinci neusoudí, že se v ČR prostě netřídí a dále už se problémem nezabývají.)

Někteří respondenti na Hostivaři netřídí, i když vědí, že to možné je a znají ostatní studenty, kteří odpad separují. „*Vnímavost*“ vůči třídění by tedy bylo možné označit spíše za jeden z vícera předpokladů pro to, aby studenti s tříděním začali.

5. 2. 6. Motivace

Osobní postoj ke třídění

Je obtížné odhalit, jaké osobní motivy vedou jedince k tomu, aby odpad třídili. Zdá se, že respondenti považují za důležité odpad třídit, ale tuto důležitost nijak netematizují. Zmiňují například vztah k životnímu prostředí či zodpovědnost za budoucí generace. „*Tak samozřejmě,*

³² “I heard later, after I moved out, that there were separation cans outside of Hostivař, but I never saw them [when I lived there], actually.”

³³ “Usually when I went out to city I was just focused on the tram station and didn’t look around that much.”

³⁴ “Here, I’ve never done it. I’ve never thought about this question. But it’s quite easy...”

že to dělám právě pro tu představu toho, že s tím šíleným kvantem odpadu bude naloženo co nejšetrněji. Protože si myslím, že to je právě ta idea právě toho třídění. Já si myslím, že to je ten hlavní impuls k tomu, že tímhle tím stylem života, který tady jako lidstvo vedeme, že aspoň tohle té přírodě drobátko uleví.“ (R9; 30:23). Obecně ale rozhovory budí dojem, že většina respondentů třídí, protože „se třídí“ a třídít je „správné“. „Když je tam tříděný odpad, tak to vždycky dám do toho tříděného. Protože si myslím, že když to tam je, tak že to vyžadují a je to pro ně důležité.“ (R1; 8:12)

O ostatních otázkách odpadového hospodářství mají respondenti obecný přehled, ale jak už bylo řečeno, aktivně informace nevyhledávají. Stejně tak se v každodenním životě až na výjimky nechovají tak, aby vědomě odpad minimalizovali nebo předcházeli jeho vzniku. Pokud tak jednají, je to spíše z ekonomických motivů (například vrácení zálohovaných lahví). Ke tomu, aby jedinec odpad třídil, by proto v těchto případech mohlo vést různě silné osobní přesvědčení o tom, že třídění je prospěšné, podpořené vhodnými podmínkami pro třídění v místě a dostatečně vysokým zapojením okolí do separace: tedy již zmíněný stav „třídí se“.

Situace se proto mění ve chvíli, kdy se takovýto „třídíč“ ocitne v novém prostředí. Možná, že právě v tomto bodě se na Hostivaři ukazuje hlavní rozdíl mezi českými a zahraničními studenty. Podmínky pro třídění se pro české studenty od domácího prostředí příliš neliší (barevné kontejnery stojí nedaleko bydliště) a není tedy problém chovat se stejně jako doma. Naopak zahraniční student na Hostivaři obvykle o kontejnerech v okolí neví a toho, že by se lidé v jeho okolí nějak zapojovali do třídění, si nevšimá – zjednodušeně: na první pohled „se netřídí“. Zůstává mu tedy právě jen osobní postoj, který o ochotě třídít rozhodne. Pokud není vztah ke třídění výrazný, studenti pravděpodobně přejdou z prostředí, kde „se třídí“ do prostředí, kde „se netřídí“ aniž by si to nějak silně uvědomili. Tomu by odpovídalo chování většiny respondentů. Může nastat i opačná situace, jako tomu bylo u jednoho respondenta, který se během pobytu v Praze přestěhoval z Hostivaře do soukromého bytu. Doma odpad třídil, na Hostivaři netřídil a po přestěhování pro něj nebyl problém začít znovu třídít.

Za současných podmínek na Hostivaři se tedy třídění mezi zahraničními studenty ukazuje jako záležitost osobního postoje, který se nějak liší od obvyklého „třídí se.“ Tento postoj je patrný u zmiňovaného německého studenta, který je mezi ostatními studenty pro své třídění známý. Ačkoliv doma o třídění nijak výrazně neuvažuje, v Praze se cítí být zástupcem své země. „Neznám nikoho, kdo by měl tak propracovaný systém, jako máme my.“³⁵ (R8; 20:31) Druhým případem je studentka (rovněž zmiňovaná výše), která na Hostivaři netřídí, protože neobjevila kontejnery. To, že třídít nemůže, jí evidentně působí potíže, a ačkoliv předpokládá, že všechen odpad skončí jako směsný, stejně na pokoji třídí alespoň PET lahve a do koše v kuchyňce je odkládá ve speciální tašce.

³⁵ “I don’t know anybody who would have such an elaborated system as we have.”

Studenti také uvádějí, že pokud „se netřídí,“ příliš je neovlivňuje, jak se chovají ostatní. „*Je mi to v podstate jedno. Proste ja si vždycky zoberiem ty (...) taške a pák to tam všetko pekne povyhadzujem. A či to robí niekto iný, to je mi jedno. Ja to chcem robiť, tak to robiť budem.*“ (R2; 27:58) Vliv ostatních připouštějí zejména v prostředí, kdy „se třídí.“ „*Člověk by se styděl, kdyby řekl: ‚Ale já to vyhazuju normálně...‘ Prostě když slyšíš, jak všichni [třídí], tak už je to takové automatické.*“ (R10; 16:06)

Podmínky pro třídění

Když studenti hovořili o samotném třídění, potvrzovaly se závěry z výzkumů uvedených v předchozích kapitolách. Pokud jsou podmínky pro třídění zajištěné, člověk, který je ochotný třídít, třídít bude. Respondenti, kteří jsou na třídění zvyklí, předem počítají s určitou zátěží, jež proces představuje. Vzhledem ke kolejím se to týká především místa na pokojích. „*Keď človek chce, tak si to miesto nájde.*“ (R2; 9:25) Respondenti nanejvýš zmiňují, že správné třídění je občas příliš náročné. „*Někdy je velmi těžké třídít správně. Když máš sáček od čaje, správně bys ho měl rozdělit do dvou nebo dokonce třech různých košů.*“³⁶ (R8; 24:58) Je pozoruhodné, že někteří respondenti, kteří jsou zvyklí třídít, jsou ochotni uvažovat i o drobných detailech a třídění věnovat stále více energie – zatímco zpočátku se jednalo o rozhodnutí, zda hodit odpad do směsného či odděleného koše, nyní jim nevadí od sebe oddělovat jednotlivé složky odpadu či ho dokonce nosit na velké vzdálenosti, aby jej bylo možné roztrždit.

Jiná je ovšem situace v případě, že jedinec dosud třídít nezačal. V takovém případě představuje zátěž jakákoliv součást procesu a je tedy nutné, zajistit co nejpříjemnější podmínky. „*Pokud nejsou [koše] na patře, lidé se tím prostě nebudou zabývat a hodí odpad do nejbližšího koše.*“³⁷ (R4; 13:46)

Informace

Také informovanost lze zařadit mezi faktory, které spíše motivují jedince s tříděním začít. „*Pokud někdo ten systém nezná, a chce se po něm, aby třídil do tří nebo čtyř různých košů, umím si představit, že je to těžké a že se mu do toho nechce. Alespoň zpočátku.*“³⁸ (R8; 25:32) Předpokladem pro třídění je také určité povědomí o odpadovém hospodářství. „*Chcel by som vlastne vedieť, čo s tým oni robí. Prečo je treba rozdeľovať biele a farebné sklo, lebo (...)*

³⁶ “Sometimes it’s really hard to do it correctly. When you have a tea bag and if it were very correctly, you would have to dump it into two or maybe even three different bins.”

³⁷ “If it is not on the floor, people just don’t care and throw it to the closest bin.”

³⁸ “If some people don’t know the system and they are asked to separate into three or four different bins, I can imagine that it’s quite hard (...) and they don’t want to do it. At least at first.”

napríklad tie PET fľaše prečo sa nemôžu hádzať spolu. (...) Skôr také informácie, čo sa s tým potom robí. Aby som pochopil celý ten proces, prečo to tak je. Lebo keď mi niekto povie: 'vyhadzuj to takto,' tak fajn, môžem to tak robiť, ale nemusím, lebo neviem prečo.“ (R6; 11:42)

Na druhou stranu, na motivaci respondentů, kteří již třídí, téměř nepůsobí informace o tom, co se s vytríděným odpadem děje. „*Já jsem se spíš udržovala v nějaké blažené nevědomosti toho, že je to prostě všechno tak, jak má být.“ (R9; 28:03) „Člověk předpokládá, že když to roztriedi, tak to ide, ako to má ísť. (...) Tým, že sa začína na najnižšie úrovni od občanov, aby triedili, tak už to ide postupne výše na to, aby to fungovalo tak, ako má. Aby to i pre ty spoločnosti, ktoré poskytujú to triedenie, neboli vyhodené peniaze na ty kontajnery, na ten dovoz a na všetko, keby to tam potom vysypali na skládku všetko dohromady. Tak si myslím, že sú tam kompetentne na to, aby sa starali, aby to fungovalo tak, ako má. (...) Keď je systém nastavený, tak ako má, ak to nie je len aby to vyzeralo po svete dobre, že triedime, [tak to funguje].“ (R3; 15:42)*

Velmi názornou ukázkou toho, že povědomí o tom, co se s odpadem děje, není pro respondenty příliš důležité, je sesypávání vytríděného odpadu dohromady. S tímto velmi rozšířeným fenoménem se setkali téměř všichni respondenti, ať už osobně či zprostředkovaně. Hovoří o něm i průzkumy zmiňované v předchozí kapitole, které jej vysvětlují jako důsledek toho, že se různé druhy odpadu svázejí v jednom voze. Vozy jsou uvnitř odděleny přepážkami, takže ke smíšení nedochází, ačkoliv to tak zvenčí může vypadat. „*Mě to naštve, že já to třídím a oni potom jedou a hodí to do stejného. Tak si říkám, že to dělám zbytečně. Ale stejně to třídíme dál.“ (R10; 16:23)* Zde se nabízí vysvětlení Hany Librové (2003: 267) o souvislosti mezi chováním jedince a informacemi, které dostává. Ovšem tento případ je oproti situaci, kterou popisuje autorka, opačný: aby člověk, jenž třídí odpad, protože to považuje za správné, nemusel své chování měnit, vytěsni informace, které by ho od třídění mohly odradit.

Ekonomická motivace

Ekonomické stimuly respondenti zmiňují velmi často. V jejich se jedná nejčastěji o vracení zálohovaných lahví. Za příkladné považují především německé systémy záloh. „*V Německu musíš vrátit všechny plastové lahve. Jsou zálohované a zálohy jsou docela vysoké, takže se staráš o to, abys dostal svoje peníze zpět.*“³⁹ (R7; 25:08) Zálohy se týkají i kovových obalů. „*Většina lidí už vůbec plechovky nekupuje.*“⁴⁰ (R7; 16:08) Kromě finanční motivace

³⁹ “In Germany you have to return all plastic bottles. It’s on deposit, it’s a high deposit and you’re just interested in getting your money back.”

⁴⁰ “Most people just don’t buy cans anymore.”

s sebou zálohy nesou i další výhody. „V podstatě máš v Praze větší množství odpadu na vyhození, protože výrobky nejsou zálohované.“⁴¹ (R7; 18:24)

Mnozí respondenti popisují domácí systém nakládání s odpadem, kdy platí pouze za objem směsného odpadu, který vyprodukují, zatímco vytríděného se mohou zbavovat zdarma. Opačným ekonomickým stimulem jsou pak pokuty, které uděluje město Berlín občanům, pokud v jejich směsném odpadu odhalí nevytríděné složky.

Originálním nápadem je projekt, který podle jednoho z respondentů funguje ve slovenském Prešově: občané sbírají papír, který město pravidelně sváží a podle objemu jej domácnostem vyměňuje za recyklovaný toaletní papír. Kromě ekonomického hlediska je projekt nápaditý jako názorná ukázka výhod třídění: lidem se papír obrazně „promění“ v recyklovaný přímo před očima.

Ačkoliv tedy respondenti finanční motivaci často zmiňují a hodnotí ji pozitivně, je otázkou, nakolik by byla použitelná na kolejích. Především nelze studenty ekonomicky motivovat, pokud ještě neexistují dostatečné podmínky pro třídění. Dále by bylo nutné využít zcela jiných způsobů ekonomické motivace, než lze aplikovat na domácnosti. Navíc by zavedení takových opatření vyžadovalo příliš velké úsilí ze strany správy kolejje.

5. 2. 7. Hodnocení situace na Hostivaři a návrhy možných změn

Zatímco čeští studenti jsou s podmínkami spokojeni, zahraniční respondenti je hodnotí spíše negativně a navrhují různá zlepšení. Rozmanitost návrhů ukazuje na jedné straně na pestrost vlivů, která na třídění působí a již jsem se pokoušela objasnit, a na druhé straně na to, že současný stav by si pravděpodobně změnu zasloužil. Je ovšem důležité podotknout, že i sami studenti si uvědomují, že tyto změny nemohou přijít jen ze strany vedení kolejje.

„Z môjho pohľadu je stav triedenie na Hostivaři nulový, aspoň teda ja to tak vnímam. Jednak by to chcelo nejaké miesta, kde by ten triedený odpad mohol byť ukladaný, a druhá vec by to chcelo nejakú informatizaci u tých, ktorý tu bývajú. Druhá vec je ale ta, ako by to bolo brané z tej druhej strany – že nestačí informovať, ale (...) ako to nevyjde zo strany tých, čo tu bývajú, tak to nemá žiadny význam.“ (R3; 21:23) „Chýba ta výchova k tomu, aby to ľudia naozaj všetci robili, lebo je jasné, že jeden človek nezachráni celý svet, ale keď sa k nemu predaju ďalšie a tak ďalej, tak to môže fungovať aktívnejšie.“ (R3; 19:16)

⁴¹ “You basically have more stuff in Prague that you can just throw away, because there is no deposit on it.”

„Pro ty lidi to není důležitá věc. Začít musí někdo odpovědný z Hostivaře. Protože studenti, kteří tu bydlí, nepůjdou na recepci: ‚Dobry den, prosim vas, mohl bych... Je tu nekde popelnice, kam bych mohl tridit...?‘ pokud to není evidentní.“⁴² (R7; 30:21)

„Asi nejlepší změna by tady byla, kdyby se to udělalo na těch patrech. Ale je pravda, že tady tolik místa není. A hlavně otravovat ještě někoho dalšího, aby to ještě musel třídit... Nemůžeš se na ty další lidi spolehnout. Můžeš se spolehnout sama na sebe a donést to dolů do těch kontejnerů.“ (R10; 19:50)

⁴² “It is not an issue to those people. (...) A responsible person in Hostivař has to initiate that. Because you won’t have students living there to go to the reception and say: ‘Hello, hem, can I... Is there somewhere a trash can where I can separate...?’, if it’s not obvious.”

5. 3. SHRNU TÍ STUDIE

Odpovědi respondentů podkryly význam jednotlivých kategorií vlivů (podmínky, domácí prostředí, informovanost či motivace) a odhalily některé nové („vnímavost“ vůči třídění). Ukázalo se, že jednotlivé vlivy působí odlišně na to, aby student na koleji třídít začal, aby v třídění pokračoval, či na zvýšení míry třídění.

5. 3. 1. Návrhy možností, jak zlepšit třídění na Hostivaři

Pro všechny zmíněné skupiny je primárně nutné, aby na koleji existovaly přijatelné podmínky pro třídění odpadů, tedy aby zde byly rozmístěny koše či kontejnery, kam by studenti mohli odpad třídít. Tyto podmínky na Hostivaři sice vytvořeny jsou, ale v případě zahraničních studentů nedostatečně. Zatímco se ukázalo, že pro studenty, kteří jsou zvyklí třídít, nehrají podmínky tak významnou roli, je velmi důležité, aby byly zajištěny co nejlepší podmínky pro studenty, kteří by teprve mohli začít třídít. Ideálním řešením na koleji by bylo umístění košů v kuchyňkách či na chodbách budov.

Dalšími předpoklady pro to, aby studenti třídít začali, je znalost třídění z domova a povědomí o odpadovém hospodářství. Tyto informace všichni respondenti mají, bez ohledu na to ze které země pocházejí. Stejně tak jsou zvyklí z domova třídít, takže při splnění dalších předpokladů by měli být ochotni třídít i na koleji. Jako poslední podmínka (kterou se podařilo odhalit) pro to, aby studenti začali s tříděním na koleji, tak zbývá poskytnutí informací o tom, že třídění na kolejích funguje. Tedy aby si studenti mohli uvědomit, že „se třídí.“

Poněkud odlišné předpoklady ovlivňují to, zda studenti třídít nepřestanou. Zde se situace zdá nejjednodušší: jakmile si studenti zvyknou na fungující systém, nevadí jim zátěž, kterou třídění představuje, a jejich přesvědčení nelze snadno zlomit ani například informacemi o tom, že třídění nemá smysl. Naopak, odkrývají se nové možnosti, jak ještě míru třídění zvyšovat. Vzhledem k stavu na Hostivaři se tato část týká spíše českých studentů.

V první řadě se jedná o zlepšení informovanosti studentů. Jak ukázali respondenti, v této oblasti se stále vyskytují nedostatky. Především by bylo vhodné poskytnout jim dostatečné, užitečné ale nikoliv nadbytečné informace o tom, jak třídít správně. V situaci, kdy již studenti třídí, lze možná využít také ekonomických stimulů, ovšem jejich konkrétní podoba v případě kolejí by stála za delší úvahou. Nakonec je vždy vhodné třídění studentům zjednodušovat, například rozmístěním většího počtu košů na více druhů odpadů po budovách. V této chvíli se jedná především o kontejner na nápojové kartóny, případně na hliník či další

kovy. Další možností je opatření, které navrhovala již kolejní rada, tedy zavedení krabice či nádoby, kam by studenti odkládali vybité baterie.

Návrhů, jak zlepšit třídění na Hostivaři je bezpočet, ale je nezbytné vzít v úvahu také to, že na třídění se rozhodně nesoustředí výsadní zájem ze strany vedení, a i kdyby tomu tak bylo, je otázkou, jaké prostředky by byla na podporu třídění ochotna a schopna vyčlenit.

Je také patrné, že zvýšit třídění odpadu na Hostivaři je možné, jen pokud dojde ke změnám za účasti obou stran, ačkoliv počáteční impuls musí jednoznačně vyjít od vedení kolejí. Tím se liší jak Hostivař od ostatních kolejí, tak budovy se zahraničními studenty od budov, kde bydlí studenti čeští. Většinou totiž snahy o změny vycházejí právě od studentů. Jenže zahraniční studenti tvoří příliš roztržštěnou skupinu, než aby dokázali sjednotit své požadavky a hlavně je jejich pobyt na koleji jen krátkodobý.

5. 3. 2. Život zahraničních studentů na koleji

Touto problematikou jsem se dosud zabývala jen krátce v kapitole o zahraničních studentech. Nebyla ani často zmiňovaným tématem při rozhovorech. Na druhou stranu se často objevovala v pozadí rozhovorů a mnohé poznatky jsem získala při návštěvě kolejí, od vedení kolejí či od českých studentů. Z jejich pohledu zahraniční studenti jako skupina na Hostivaři dělají především nepořádek a ničí vybavení kolejí nepřetržitými oslavami. V takové situaci se zdá možnost, že by odpad třídili, když ho často nevyhazují ani do obyčejného koše, velmi nepravděpodobná.

Jak již bylo uvedeno dříve, pobyt zahraničních studentů na Hostivaři lze charakterizovat jako život v komunitě, s vysokou mírou volnosti a svobody. Někteří studenti si chtějí užít pobyt v prostředí, kde za své chování nesou mnohem menší následky, což může vést k velkému poklesu zodpovědnosti. Se životem v komunitě také souvisí chování ve společných prostorách. Všichni si stěžují na velký nepořádek v kuchyňkách, jehož původce lze určit jen těžko. Navíc žijí v budově, kterou za několik měsíců opustí, čímž se jistě snižuje i míra odpovědnosti za vybavení kolejí.⁴³

Bohužel se mi nepodařilo do této oblasti příliš nahlédnout, abych mohla odhadnout do jaké míry jsou studenti ovlivněni těmito faktory při nakládání s odpady. Zda se řídí vlastními

⁴³ Když se k těmto faktorům přidá ještě alkoholové opojení během večírků, nelze se již tolik divit, že jsou obyvatelé kolejí kupříkladu schopni podpálit vlastní pokoj, jak se stalo v tomto semestru.

zásadami, či podléhají kolektivu a změněnému prostředí. Zda je tento kolektiv může v otázkách třídění ovlivnit negativně či pozitivně.⁴⁴

5. 3. 3. Závěrečné zhodnocení

Souhrn všech poznatků o třídění odpadu na Hostivaři, o koleji samotné i o studentech, kteří zde žijí, ukazuje, že podmínky pro třídění u českých studentů sice nejsou ideální, ale bohatě dostačující, stejně jako míra třídění u českých studentů. Zato u zahraničních studentů si zasluhuje mnoho změn. Přesnou podobu těchto změn není možné stanovit pouze na základě výsledků této studie. Jejím cílem bylo pouze odhalit vlivy, které na třídění působí. Míru těchto vlivů a tedy vhodnost jednotlivých opatření (spolu například s technickými možnostmi kolejí a finančními náklady) by musel určit podrobnější výzkum. Obzvláště zajímavé a poučné by bylo zaměření takového výzkumu na to, jaké důsledky má pro studenta právě skutečnost, že je zahraničním studentem.

Již nyní lze ale říci, že situace na Hostivaři by se jistě zlepšila, pokud by byly zavedeny přijatelnější podmínky pro třídění (oddělené koše v kuchyňkách nebo alespoň kontejnery před budovami zahraničních studentů) a studentům by byly poskytnuty informace o tom, že je na koleji možné třídit (že „se třídí“), včetně toho, jak třídit správně.

⁴⁴ Jedním z problémů, který se netýká přímo nakládání s odpadem, ale výstižně zobrazuje situaci na Hostivaři, je velmi špatná komunikace mezi vedením, českými a zahraničními studenty. Setkala jsem se se zástupci všech tří skupin a zdá se, že tyto skupiny na koleji působí až příliš samostatně a v zajetí někdy zkreslených představ. Správa kolejje popisuje problémy se zahraničními studenty (především v otázce hygieny) a chválí studenty české. Naproti tomu čeští studenti (zejména kolejní rada) kritizují neochotu vedení ke změnám a přílišný počet zahraničních studentů na Hostivaři. Oceňují, že jsou od zahraničních studentů alespoň odděleni. Zahraniční studenti tak žijí na koleji poměrně nezávisle na obou skupinách, stěžují si na nedostatek informací a nemožnost komunikace s vedením, z čehož možná částečně pramení i jejich určitá bezohlednost vůči kolejím a ostatním obyvatelům. Ačkoliv má tento stav dopad i na nakládání s odpadem, jeho příčiny a řešení přesahují možnosti této studie a mohly by se stát spíše předmětem hlubší sociologické sondy.

ZÁVĚRY

V této práci jsem se pokoušela prozkoumat, jak vypadá třídění odpadu na pražské vysokoškolské koleji Hostivař, co studenty ovlivňuje a zda se někde vyskytují předpoklady pro zlepšení současného stavu (pokud jsou taková zlepšení vůbec třeba).

Jedním z vedlejších záměrů bylo také zjistit, zda se mohou na koleji naučit třídit i lidé, kteří netřídí ve svém domácím prostředí. Nakonec se ale ukázalo, že situace je spíše opačná. Do určité míry byli z domova zvyklí třídit všichni respondenti. Na koleji se ovšem třídění věnovali jen čeští. Z tohoto důvodu jsem se více zaměřila na možnosti, jak zlepšit podmínky na koleji pro zahraniční studenty. V závěru praktické části jsem se pokusila shrnout, co kromě technických podmínek na studenty nejvíce působí a rozlišila jsem faktory podle toho, zda ovlivňují to, aby student s tříděním odpadu začal, aby u třídění setrval a případně ještě míru třídění zvýšil.

Závěrem se pokusím výsledky průzkumu shrnout do několika hypotéz: zdá se, že studenti (čeští i zahraniční) mají již z domova vytvořeny dobré předpoklady k tomu, aby na koleji odpad třídili. Pokud netřídí, mohly by tedy hlavním důvodem být nedostatečné podmínky. Jelikož třídění u většiny není záležitostí výrazného osobního postoje, je rovněž důležité posílit „vnímavost“ vůči tomu, že možné třídit je. Navíc je u zahraničních studentů třeba podrobněji prozkoumat změny, které jim statut zahraničního studenta přináší.

Vzhledem k možným změnám, které by bylo možné na koleji provést, bych ještě ráda zmínila program pro životní prostředí, v jehož rámci EU poskytne České republice do roku 2013 5,2 miliard €, z čehož 71 milionů € bude využito na podporu třídění v domácnostech. Tento program tak představuje téměř 1/5 strukturálních fondů EU směřujících do České republiky (European Environment & Packaging Law Weekly 2007: 24). Jak bylo řečeno již v úvodní kapitole, nakládání s odpady se ocitá v globálním politickém zájmu a jeho rozvoj je ze strany EU výrazně podporován. Bohužel tento trend ještě nedolehl až k českým kolejím.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

- DERVIN, Fred (2006): *Can the study of non-places lead Erasmus students to “liquify locals”?* *On anthropology and intercultural competence in student mobility* [online]. In: Way, C.; Soriano, G.; Limon, D.; C. Amador (ed.). *Enhancing the Erasmus experience: papers on student mobility*. Atrio. Granada. 175-190. [cit. 18. 6. 2008]. Dostupné z: <http://users.utu.fi/freder/Article%20Fred%20Dervin.doc>.
- DERVIN, Fred (2007a): *Figures of strangeness: blending perspectives from mobile Academics* [online]. In: Dervin, Fred; Salmi, Eija Suomela: *Publications du département d'études françaises*, č. 9, University of Turku, Finland. ISBN 9789512933303. [cit. 18. 6. 2008]. Dostupné z: <http://users.utu.fi/freder/dervindirbafinal.pdf>.
- DERVIN, Fred (2007b): *The Erasmus experience: halcyon days of hypermodernity?* [online]. CIMO. [cit. 18. 6. 2008]. Dostupné z: <http://users.utu.fi/freder/general.pdf>.
- ENVIS (2008): *Systém sběru komunálního odpadu v Praze* [online]. [cit. 18. 6. 2008]. Dostupné z: [http://envis.praha-mesto.cz/\(4zasxy45zbovjz55g4rbe4qb\)/default.aspx?ido=3875&sh=-2055656005](http://envis.praha-mesto.cz/(4zasxy45zbovjz55g4rbe4qb)/default.aspx?ido=3875&sh=-2055656005).
- *EU to fund households recycling and energy projects*. In: *European Environment & Packaging Law Weekly*. Červenec 2007, č. 77, s. 24-25.
- FICKES, Michael (2007): *Gone with the Wind?* In: *Waste Age*, 38. Duben 2007, č. 4, s. 74-78.
- FILIP, Jiří a kol. (2002): *Odpadové hospodářství*. Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně. Brno. ISBN 80-7157-608-5.
- FISHBEINOVÁ, Bette K. (1994): *Germany, Garbage, and the Gree Dot. Challenging the Throwaway Society*. Inform. New York. ISBN 0-918780-61-6.
- Generální ředitelství EK pro životní prostředí (2008): *EU environment-related indicators 2008* [online]. Brusel. ISBN KH-81-07-174-EN-D. [cit. 18. 6. 2008]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/environment/indicators/pdf/leaflet_env_indic_2008.pdf.
- HEWITTOVÁ, Nicola (1999): *Odpadové hospodářství v oblasti komunálního odpadu*. Příručka ICLEI. Svazek 18. ICLEI. Freiburg.
- *Jak se občané dívají na třídění odpadů a vše, co s tím souvisí* (2006) [online]. [cit. 18. 6. 2008]. Dostupné z: http://tridime-vysocina.cz/doc/Postoje_verejnosti_ke_trideni.doc.
- *Jak se občané dívají na třídění odpadů*. (2007) In: *Odpady*, 17, č. 1, s. 8.
- JORDAN, Andrew (2005): *Environmental Policy in the European Union*. Earthscan. London. ISBN 1-84407-158-8.
- KELLER, Jan (1995): *Až na dno blahobytu*. Hnutí Duha. Brno. ISBN 80-902056-0-7.
- KROPÁČEK, Ivo (2003): *Nulový odpad: moderní, ambiciózní koncepce šetrného odpadového hospodářství*. Hnutí Duha. Olomouc. ISBN 80-902823-8-5.

- LIBROVÁ, Hana (2003): *Vlažní a váhaví (Kapitoly o ekologickém luxusu)*. Doplněk. Brno. ISBN 80-7239-149-6.
- MIKULOVÁ, Vlastimila (2007): *Automatické třídění separovaných odpadů*. In: *Komunální technika*, 1, č. 2, s. 10-12.
- Ministerstvo životního prostředí (2007): *Druhá hodnotící zpráva o plnění nařízení vlády č. 197/2003 Sb., o Plánu odpadového hospodářství České republiky za roky 2005 – 2006* [online]. Praha. [cit. 18. 6. 2008]. Dostupná z: <[http://www.env.cz/AIS/web-pub.nsf/\\$pid/MZPVSF0C1YG9/\\$FILE/2_hodnotici_zprava%20POH_CR_za_roky_2005_2006.rtf](http://www.env.cz/AIS/web-pub.nsf/$pid/MZPVSF0C1YG9/$FILE/2_hodnotici_zprava%20POH_CR_za_roky_2005_2006.rtf)>.
- Ministerstvo životního prostředí (2008): *Důvodová zpráva návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů* [online]. Praha. [cit. 18. 6. 2008]. Dostupná z: <[http://www.env.cz/_C1256D3D006B1934.nsf/\\$pid/MZPKPFOH6B4L/\\$FILE/OL-DUVZPR-080228.pdf](http://www.env.cz/_C1256D3D006B1934.nsf/$pid/MZPKPFOH6B4L/$FILE/OL-DUVZPR-080228.pdf)>.
- MOLDAN, Bedřich a kol. (1997): *Ekonomické aspekty ochrany životního prostředí. Situace v České republice*. Karolinum. Praha. ISBN 80-7184-434-9.
- MOLDAN, Bedřich; HÁK, Tomáš; KOLÁŘOVÁ, Hana (2002): *K udržitelnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek*. Svazek 4. *Vzdělávání, informace, indikátory*. UK v Praze. COŽP. Praha. ISBN 80-238-8387-X.
- MURPHY-LEJEUNE, Elizabeth (2001). *Student Mobility & Narrative in Europe: The New Strangers*. Routledge. In: Dervin 2007a.
- NOVÁČEK, Pavel; MEDERLY, Peter a kol. (1996): *Strategie udržitelného rozvoje*. G plus G. Praha. ISBN 80-901-896-2-6.
- PROKOVÁ, Andrea; RINGLEROVÁ, Anna; HORŇÁKOVÁ, Ľubica; NEUHOLD, Erik (2005): *Třídění odpadu na koleji 17. listopadu* [online]. [cit. 18. 6. 2008]. Dostupné z: <http://www.kolej.mff.cuni.cz/data/news/20060420_trideni_odpadu_na_koleji_17_listopadu.doc>.
- ŠAUER, Petr a kol. (2003a): *Jak (ne)platit za domovní odpad*. Oeconomica. Praha. ISBN 80-245-0638-6.
- ŠAUER, Petr a kol. (2003b): *PAYT: Výsledky statistických analýz o způsobech plateb za domovní odpad v České republice*. Oeconomica. Praha. ISBN 80-245-0639-4.
- VOLAUFOVÁ, Lenka a kol. (2007): *Životní prostředí – prostředí pro život? (Česká republika 2007)* [online]. CENIA. Praha. ISBN 80-85087-60-X. [cit. 18. 6. 2008]. Dostupné z: <[http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/CENMSFNFWUOS/\\$FILE/publikace_net.pdf](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/CENMSFNFWUOS/$FILE/publikace_net.pdf)>.
- *Využití a recyklace obalových odpadů v roce 2006*. In: *Opady*, 17. 2007, č. 4, s. 13.
- *EKO-KOM* [online]. 2006-. [cit. 18. 6. 2008]. Dostupné z: <<http://ekokom.cz/>>.
- *Koleje a menzy* [online]. Poslední aktualizace 12. 6. 2008. [cit. 18. 6. 2008]. Dostupné z: <<http://kam.cuni.cz>>.
- *Národní agentura pro evropské vzdělávací programy* [online]. 2007-2008. [cit. 18. 6. 2008]. Dostupné z: <<http://naep.cz/>>.

- *Packaging Recovery Organisation Europe* [online]. [cit. 18. 6. 2008]. Dostupné z: <<http://pro-e.org/>>.

Metodologie:

- DISMAN, Miloslav (2006): *Jak se vyrábí sociologická znalost. Příručka pro uživatele*. Karolinum. Praha. ISBN 80-246-0139-7.
- HOLÝ, Jakub (2006): *Úvod ke zkoumání Her s hraním rolí* [online]. Poslední aktualizace 17. 3. 2006. Nepublikovaná bakalářská práce, Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií. Praha. [cit. 18. 6. 2008]. Dostupná z: <<http://studierpg.unas.cz/>>.
- CHENAIL, Ronald J. (1998): *Jak srovnat kvalitativní výzkum do latě?* In: *Biograf*, 15-16/1998.
- SURYNEK, Alois, KOMÁRKOVÁ, Růžena, KAŠPAROVÁ, Eva (2001): *Základy sociologického výzkumu*. Praha. ISBN 80-7261-038-4.
- STRAUSS, Anselm; CORBINOVÁ, Juliet (1999): *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Sdružení podané ruce. Brno. Albert. Boskovice., ISBN 80-85834-60-X.

Projekty vědy a výzkumu:

- *Projekt VaV SD/720/2/00 Intenzifikace sběru, dopravy a třídění komunálního odpadu*. Zadavatel: Ministerstvo životního prostředí ČR. Příjemce: UK v Praze, Přírodovědecká fakulta, Ústav pro životní prostředí. Hlavní řešitelé: Benešová, Libuše; Havránková, Věra; Kotoulová, Zdena; Vrbová, Martina; Černík, Bohumil. Květen 2000 – prosinec 2003.
- *Projekt VaV SD/720/3/02 Informační kampaně v odpadovém hospodářství – podpora osvěty pro veřejnou správu a veřejnost a výuky*. Zadavatel: Ministerstvo životního prostředí ČR. Příjemce: Výzkumný ústav vodohospodářský TGM. Hlavní řešitel: Poláková, Kateřina. Srpen 2002 – prosinec 2006.

Zákony a předpisy:

- *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/20/ES, kterou se mění směrnice 94/62/ES o obalech a obalových odpadech* (2005) [online]. Úř. věst. L 70, 16. 3. 2005, s. 17-18. [cit. 18. 6. 2008]. Dostupná z: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:070:0017:0018:CS:PDF>>.
- *Zákon 185/2001 Sb. o odpadech a o změně některých dalších zákonů* [online]. [cit. 18. 6. 2008]. Dostupný z: <http://portal.gov.cz/wps/WPS_PA_2001/jsp/download.jsp?s=1&l=185%2F2001>.
- *Zákon 477/2001 Sb. o obalech a o změně některých dalších zákonů* [online]. [cit. 18. 6. 2008]. Dostupný z: <http://portal.gov.cz/wps/WPS_PA_2001/jsp/download.jsp?s=1&l=477%2F2001>.
- *II. Úplné znění Řádu vysokoškolské koleje Univerzity Karlovy v Praze* (2005) [online]. [cit. 18. 6. 2008]. Dostupné z: <http://kam.cuni.cz/KAM-72-version1-UZ_II_RVSK_UK.pdf>.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Plánek koleje Hostivař

Příloha 2: Informace o respondentech

Příloha 3a: Otázky k rozhovorům v češtině

Příloha 3b: Otázky k rozhovorům v angličtině

Příloha 4: Vybrané citace z rozhovorů

Příloha 5: Vztahový rámec

Elektronická příloha: Nahrávky rozhovorů

PŘÍLOHY

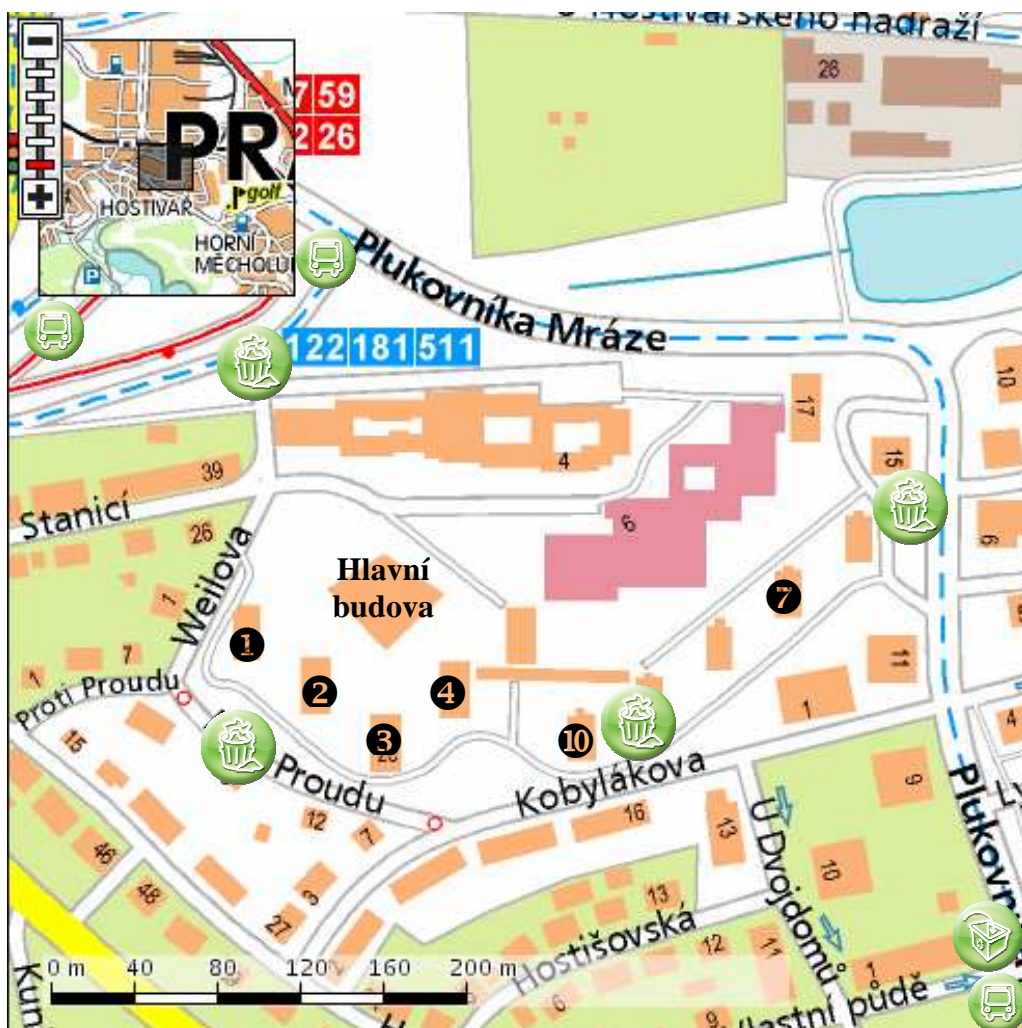
Příloha 1: Plánek koleje Hostivař

Rozmístění budov: první čtyři černě označené bloky v blízkosti hlavní budovy jsou vyhrazeny zahraničním studentům a hostům, bloky 7 a 10 pak studentům studujícím v češtině.

Rozmístění kontejnerů na tříděný odpad: do areálu kolejí náležejí pouze kontejnery u budovy 10. Další nádoby v okolí jsou umístěny u poslední budovy areálu (která už kolejím nepatří), u tramvajové zastávky a u rodinných domků v ulici Proti Proudů.

Kontejnery jsou vyznačeny zeleně, stejně jako blízké zastávky MHD. Poslední zelená značka ukazuje na nejbližší obchod s potravinami, kam studenti chodí vracet zálohované lahve.

Zdroj: <<http://www.digitalni-mapy.cz/mapy/praha15>>

Příloha 2: Informace o respondentech

Respondent	Datum rozhovoru	Země původu	Délka pobytu na Hostivaři	Domácí prostředí, které v rozhovoru popisuje
R1	22. 5. 2008	ČR	3. rok	Bydliště u rodičů v menším městě (12 000 obyv.)
R2	23. 5. 2008	Slovensko	1. semestr	Bydliště u rodičů (město s 25 000 obyv. na Z Slovenska)
R3	25. 5. 2008	Slovensko	1. semestr	Bydliště u rodičů v Bratislavě
R4	28. 5. 2008	Polsko	1. semestr	Bydliště (město s 40 000 obyv. na J Polska)
R5	28. 5. 2008	Irsko	1. semestr	Bydliště u rodičů (větší město s asi 50 000 obyv.)
R6	31. 5. 2008	Slovensko	1. semestr	Byt ve městě, kde studuje (85 000 obyv.)
R7	2. 6. 2008	Německo	1 semestr ⁴⁵	Bydliště u rodičů v Berlíně a současné bydliště v Praze
R8	2. 6. 2008	Německo	1. semestr	Bydliště v místě, kde studuje (velkoměsto s 500 000 obyv.)
R9	2. 6. 2008	ČR	2. semestr	Bydliště u rodičů v okrajové části středně velkého města
R10	2. 6. 2008	ČR	4. rok	Bydliště u rodičů ve městě s přibližně 100 000 obyv.
R11	6. 6. 2008	Španělsko	2. semestr	Bydliště u rodičů (město se 100 000 obyv.)
R12	6. 6. 2008	Španělsko	2. semestr	Byt v místě studia (město na Z Španělska s 250 000 obyv.)

Rozdělení respondentů:

Země původu: ČR (3), Slovensko (3), Německo (2), Španělsko (2), Polsko (1) a Irsko (1)

Fakulta: 3. LF (2; obor všeobecné lékařství)

FF (2; obory kulturologie a sociologie)

FHS (1)

FSV (4; obory ekonomie, mezinárodní vztahy, politologie a žurnalistika)

FTVS (2; obor tělesná výchova a sport)

PedF (1; obor angličtina / dějepis)

Ročník studia: 1. (1), 2. (1), 4. (9), 5. (1)

Délka pobytu na Hostivaři (v semestrech): 1 (8), 2 (3), 6 (1) a 8 (1)

Věk: 19 (1), 20 (1), 21 (2), 22 (2), 23 (3), 24 (2), 25 (1)

Pohlaví: ženy (4), muži (8)

⁴⁵ Respondent bydlel na Hostivaři jen v prvním semestru, poté se přestěhoval do bytu v jiné části Prahy.

Příloha 3a: Otázky k rozhovorům v češtině

Vzhledem k tomu, že se jednalo o polostrukturované rozhovory, byl seznam otázek především orientační. Jednotlivé otázky a někdy i jejich pořadí se lišily v závislosti na průběhu rozhovoru. Největší odlišnost spočívala především v tom, že otázky byly nastaveny na situaci, kdy studenti na Hostivaři mají možnost třídit a vědí o tom. Proto se tyto otázky stávaly v některých případech spíše hypotetickými. Namísto konkrétního popisu situace v Praze jsem se kvůli tomu také zaměřovala více na obecnější postoje či domácí prostředí (například v otázce informovanosti).

Poněkud výjimečný byl rozhovor se zahraničním studentem, který je v Praze na celý akademický rok, ale na Hostivaři bydlel jen v prvním semestru. V jeho případě jsem rozhovor přizpůsobila tomu, abych se dozvěděla co nejvíce o rozdílech mezi jeho nakládáním s odpady na Hostivaři a v současném bytě.

1) Úvod

- a) Jak jsi spokojený(-á) s bydlením na koleji?
- b) Jak dlouho už tu bydlíš?
- c) Jak často jezdíš domů? (jen pro české a slovenské studenty)
- d) Bydlel(a) jsi v Praze také na nějakém jiném místě?
- e) Máš nějakou(-ého) spolubydlící(ho)?

2) Samotné třídění

- a) Mohl(a) bys prosím stručně popsat, jak nakládáš s odpadky na koleji? (Například kam je odhazuješ, jak často je vynášíš a kam, zda spolupracujete se spolubydlící(m)...)
 - b1) Které druhy odpadu tedy třídíš?
 - b2) Žádný druh odpadu tedy netřídíš?
 - c) Vracíš například zálohované lahve?
 - d) Byl(a) jsi někdy v Praze ve sběrném dvoře anebo bys byl(a) ochotný(-á) tam některý odpad případně odnést?
 - e) Třídíš některý odpad (také) ve škole nebo jinde v Praze (třeba pokud tu pracuješ)?

3) Technické podmínky na koleji + jejich subjektivní hodnocení

- a) Stará se podle tebe vedení koleje nějak o to, aby zajistilo (dobré) podmínky pro třídění?
- b) Domníváš se, že máš přímo na pokoji dostatečné podmínky pro to, abys mohl(a) odpad třídit? (Např. dostatek prostoru.)

c) Jak to vypadá ve společných prostorách (kuchyně, chodby, sprchy...)? Jak jsou rozmístěné odpadkové koše nebo případně nádoby na tříděný odpad?

d) Věděl(a) bys, kde všude se v okolí koleje nacházejí kontejnery na tříděný odpad? Jak asi daleko od budovy, ve které bydlíš?

e1) Bývají nádoby nebo kontejnery, do kterých ukládáš odpad, vždy použitelné – tj. zda někdy nebyvají přeplněné nebo znečištěné? A všímáš si, jestli je v kontejnerech na tříděný odpad jen ten správný?

f) Od té doby, co bydlíš na koleji, změnilo se něco v souvislosti s odpady?

4) Vliv domácího prostředí

a) Odkud pocházíš?

b) Jak třídíte odpad u vás doma?

c) Dokázal(a) bys nějak popsat třídění v místě, odkud pocházíš? (Jak moc je třídění obvyklé, jak je propagováno, jaké jsou pro něj podmínky...)

d) Liší se nějak samotný systém třídění odpadu doma a na koleji? (Např. druhy odpadu, který lze třídit, či systém kontejnerů) Který systém ti připadá lepší, případně srozumitelnější?

e) Podle toho, jak jsi popsal(a) rozdíly mezi tříděním doma a na koleji, mohl(a) bys shrnout, co se pro tebe přestěhováním na kolej změnilo?

5) Informovanost o třídění odpadu + subjektivní hodnocení

a1) Připadá ti systém toho, jak třídit, dostatečně srozumitelný? (Nejenom co do jakých kontejnerů patří, ale zda je například třeba vymývat obaly nebo strhávat etikety.)

b) Zajímá(a) ses někdy sám(-a) o to, jak odpad správně třídit?

c) Poskytnul ti někdo nějaké informace o tom, jak třídit přímo na koleji?

d) Jak se k tobě informace o třídění odpadu obvykle dostávají? (na koleji i doma; například kampaně v médiích, literatura či internet, vývěsky, informace na sběrných nádobách, spolubydlíci či rodina, škola...)

e) Myslíš si, že máš v současné době dostatek informací o odpadu a jeho třídění? Zajímaly by tě případně nějaké další informace o této problematice?

6) Povědomí o odpadovém hospodářství + motivace

a) Máš představu o tom, jestli ostatní studenti tady na koleji třídí nebo netřídí?

b) Myslíš, že tě to nějak ovlivňuje v tom, jak třídíš nebo netřídíš ty?

c) Je pro tebe důležité, co se stane s vytríděným odpadem? A opět: ovlivňuje to tvoje třídění?

d) My se tu bavíme jen o třídění odpadu, ale hodně se v současné době také mluví třeba o zavedení záloh na plastové obaly, o bioodpadu, o kladech a záporech skládek nebo spaloven. Zajímáš se o některou z těchto nebo podobných otázek?

e1) Uvedl(a) jsi, že odpad na Hostivaři třídíš. Je něco, co ti na třídění vadí nebo ti třídění komplikuje?

e2) Uvedl(a) jsi, že odpad na Hostivaři netřídíš. Co považuješ za hlavní důvody, které tě od třídění odrazují?

f) Nakládání s odpadem se netýká jen třídění. Lze také například předcházet samotnému vzniku odpadů, mimo jiné třeba opakovaným používáním výrobků. Zvažuješ v některých situacích, zda by bylo možné vznik odpadů omezit? (Například nebrat si v obchodě pokaždé igelitku, používat vícekrát tutéž PET lahev, šetřit papírem – látkové utěrky místo papírových, recyklovaný papír atd.)

7) Už jsme téměř u konce. Mohl(a) bys na závěr nějak zhodnotit třídění odpadu tady na koleji? Napadají tě nějaké změny, které by bylo dobré provést?

8) Stratifikační údaje

Fakulta, obor a ročník studia, věk, pohlaví, státní příslušnost, znalost češtiny (u cizinců)

Příloha 3b: Otázky k rozhovorům v angličtině

1) Introduction

- a) How do you like living in Hostivař?
- b) How long have you been living here?
- d) Did you live at some other place in Prague?
- e) Do you have any roommate?

2) Separation / recycling in Hostivař

- a) Could you please describe what you do with the waste in Hostivař? (For example, how often do you throw it away, how many dustbins do you have, do you cooperate with your roommate etc.?)
- b1) Which kinds of waste do you separate than?
- b2) So you do not separate any kind of waste?
- c) Do you, for instance, return deposit glass bottles?
- d) Have you ever been to the waste collecting point in Prague? In case you had some waste that belongs there, would you take it there?
- e) Do you separate any kind of waste at school or at another place in Prague?

3) Technical conditions + subjective evaluation

- a) In your opinion, does the management try to ensure good conditions for separating?
- b) Do you think that you have good conditions for separation specifically in your room? (E.g. enough space for dustbins.)
- c) What does it look like in common areas (kitchen, halls, bathrooms...)? Where are dustbins and are there any for separated waste?
- d) Do you know where are containers for separated waste near dormitory buildings? Could you estimate how far from your building they are?
- e1) Are the containers where you put your waste always in good condition – that means if they are clean and not too full? Do you sometimes notice if there are only appropriate kinds of waste in the containers for separated waste?
- f) Since you moved to Hostivař, has something changed? E.g. the number of containers.

4) Influence of home background

- a) Where exactly in... are you from?
- b) How is it with waste separation at your home in your home country?
- c) Are there any differences between the system of separation here and at your home? (For example kinds of separated waste or system of containers where you put it.) Which system seems better or more understandable to you?
- d) Would you be able to describe separation of waste in your home place? (How common is it, how is it promoted, what are the conditions...?)
- e) With regard to how you describe differences between separation at home and at Hostivař, could you summarize what were the major changes for you when you moved in here?

5) Awareness of waste separation + subjective evaluation

- a1) Is the system of waste separation understandable enough for you? (Not only where you have to put specific kind of waste, but also if you have to clean it before etc.)
- b) Have you ever been concerned about how to separate properly?
- c) Did you receive any information on waste or its separation when moving to Hostivař?
- d) How do you usually get information about waste separation? (Both at home and in Hostivař; e.g. advertisements in media, internet, roommates or family, information on containers or at notice boards...)
- e) Do you think that you currently have enough information on waste separation? Would you like to know something more about waste or its separation?

6) Awareness of waste management + motivation

- a) Do you know if other students here in Hostivař separate waste or not?
- b) Do you think that what others do might influence whether you separate or not?
- c) Is it important for you to know what happens with the separated waste? And again: might it influence you?
- d) We are discussing only separation of waste, but there are also debates about such issues as deposit systems for plastic bottles, biodegradable waste, pros and cons of landfills (waste dumps) and incinerators. Are you interested in any of these problems or similar ones? Both here and in your hometown?
- e1) You have stated that you separate waste at Hostivař. Are there any negative aspects of separating or something that makes separation more difficult for you?
- e2) You have stated that you do not separate waste at Hostivař. What are the main reasons for you that discourage you from separating?
- f) Managing waste does not concern only the separation. In addition to separating and recycling, it is also possible to minimize waste for instance by preventing it or by reusing some products. Do you sometimes consider whether you could reduce the amount of waste that you produce? (E.g. reusing plastic bottles or bags in shop, saving paper by using textile towels or recycled paper.)

7) Now, we are almost finished. In conclusion, could you, in your own opinion, evaluate the separation of waste here in Hostivař? Would you suggest any changes that could be made?

8) Stratification data

Faculty, branch and year of study, age, sex, nationality, knowledge of Czech

Příloha 4: Vybrané citace z rozhovorů

Jednotlivé citace jsou seřazeny podle respondentů. U těch, které byly použity přímo v práci, je pro snazší dohledávání označeno časování v rozhovoru. Ostatní citace nebyly uvedeny přímo v práci, ale představují výběr z odpovědí, které přinesly nejdůležitější poznatky.

Pasáže z rozhovorů jsou opět uvedeny s redakčními úpravami.⁴⁶

R1:

- **8:12** „Když je tam tříděný odpad, tak to vždycky dám do toho tříděného. Protože si myslím, že když to tam je [koše], tak že to vyžadují a je to pro ně důležité.“
- „Když chce člověk něco třídit, tak to tam [do pytle v kuchyňce] nemůže dát, protože tam se vyhodí úplně všechno.“
- „To, co chci třídit, si de facto musím odnést sám.“
- **22:36** „Třídím tak, jak jsem naučený z domova.“
- „Když chceš třídit, tak tam vidíš ty kontejnery a musíš se sám zařídit (...). Takže to záleží na každém. A kdo se věnuje třídění, tak má možnost docela velkou a může si to udělat, jak chce.“
- „Já si třídím tak jako po svém.“
- „Když o tom [třídění studentů] nic nevědí, tak se do toho nemohou dostat.“

R2:

- „Som zvykla na to, že v Bratislave sa odpad triedi. Minimálne sklenené a plastové fľaše. A samozrejme to ostatní už nie je v silách toho internátu a myslím, že niekedy ani študentov. (...) Tak na to som bola zvykla a keď som prišla sem, tak mám pocit, že tu nič takého nefunguje.“
- „Ja si myslím, že by nebol problém, keby medzi tieto budovy umiestnili kontejnery: papier, plast, sklo a potom ten všeobecný odpad. Ja si myslím, že keby to bolo medzi tými budovami a bolo by to tam napísané, nemali by s tým problém ani zahraniční študenti.“
- **9:25** „Keď človek chce, tak si to miesto nájde.“
- „Odložila som si a nechávala ty vínové fľaše, že ich pôjdem odhodiť do nejakého skleneného odpadu, lebo som si všimla, že medzi druhou a tretou budovou sú také ty veľké odpadové koše. Bol tam jeden zelený. Ja som si myslela, že je na sklo, a potom som zistila, že vlastne nie je.“

⁴⁶ V českém či slovenském jazyce; překlad z angličtiny je můj vlastní. Kulaté závorky označují vynechaná slova či úseky, které se k dané výpovědi nevztahují. Naopak v hranatých závorkách uvádím slova, která sice respondent přímo na daném místě nevyslovil, ale která jsou zásadní pro pochopení kontextu.

Že to tam všetko, ty veľké vrece, vyhadzujú ty paní upratovačky. Takže som zistila, že ja to musím hodiť všetko do toho spoločného odpadu.“

- **20:34** „Panebože, prídem do Prahy a tu sa nič netriedi.“
- *Ohľadne ostatných: 27:58* „Je mi to v podstate jedno. Proste ja si vždycky zoberiem ty (...) taške a pák to tam všetko pekne povyhadzujem. A či to robí niekto iný, to je mi jedno. Ja to chcem robiť, tak to robiť budem.“
- „Napríklad čo sa týka tých keľímok od jogurtov, že vlastne ty by si ich ešte mala omyť, alebo aspoň vytrieť. Čo už mi príde trošku fakt akože moc. Lebo (...) teda už to, že to viečko a ten keľímok hodím inde, mi príde dosť. (...) Ako oni chcú, aby sme to my triedili, to mi príde sem tam až trochu prehnané.“
- „Správam sa akože konzumne. Keď mi to vyhovuje, keď sa mi to páči.“

R3:

- **4:43** „Celá kuchynka je jeden veľký odpadový priestor.“
- *Informace o nakládání s odpadem na koleji:* „Ja si myslím, že neboli poskytnuté ani mnohom dôležitejšie informácie.“
- **13:02** „Keď sa človek pozrie s okna a vidí, že sú tam ty farebné kontejnery, tak ho možno napadne, že to nie je na to, aby sme tam nasypali všetko.“
- „Ak ten odpad vznikne, tak sa hodí na zem. (...) Ta chodba je jak skládka odpadu. (...) Ja si myslím, že to absolútne neriešia.“
- **15:42** „Človek predpokladá, že keď to roztriedi, tak to ide, ako to má ísť. (...) Tým, že sa začína na najnižšie úrovni od občanov, aby triedili, tak už to ide postupne výš na to, aby to fungovalo tak, ako má. Aby to i pre ty spoločnosti, ktoré poskytujú to triedenie, neboli vyhodené peniaze na ty kontejnery, na ten dovoz a na všetko, keby to tam potom vysypali na skládku všetko dohromady. Tak si myslím, že sú tam kompetentne na to, aby sa starali, aby to fungovalo tak, ako má. (...) Keď je systém nastavený, tak ako má, ak to nie je len aby to vyzeralo po svete dobre, že triedime, [tak to funguje].“
- „Všetko, čo vyhodíme, tak sa nám to raz vráti.“
- **19:16** „Chýba ta výchova k tomu, aby to ľudia naozaj všetci robili, lebo je jasné, že jeden človek nezachráni celý svet, ale keď sa k nemu predaju ďalšie a tak ďalej, tak to môže fungovať aktívnejšie.“
- **21:23** „Z môjho pohľadu je stav triedenie na Hostivaři nulový, aspoň teda ja to tak vnímam, jednak by to chcelo nejaké ty miesta, kde by ten triedený odpad mohol byť ukladaný, a druhá vec by to chcelo teda nejakú informatizáciu u tých, ktorí tu bývajú. Druhá vec je ale ta, ako by to bolo brané z tej druhej strany – že nestačí informovať, ale (...) ako to nevyjde zo strany tých, čo tu bývajú, tak to nemá žiadny význam.“

- „To už záleží na ľudia, aký sú.“

R4:

- **1:35** “I know one German guy. He is doing this. And he is really crazy about separation of waste. He is putting paper, bottles and plastics in separate waste.” (Znám jednoho kluka z Německa. Ten třídí. A je do třídění úplný blázen. Separuje papír, lahve a plast.)
- “If there are bins for [separate] waste, I’m trying to throw away waste to a proper bin.” (Pokud tam jsou koše na tříděný odpad, snažím se odpad házet do toho správného koše.)
- “I think the situation about this in Hostivař is very poor, because the don’t do it at all.” (Podle mě je stav [třídění] na Hostivaři velmi špatný, protože se tu netřídí vůbec.)
- **12:59** “But it’s too far away and people don’t want to go there. I think the German guy is doing this. And he is the only exception.” (Jenže je to daleko a lidem se tam nechce. Myslím, že jen ten německý kluk tam chodí. Ale on je jediná výjimka.)
- **13:46** “If it is not on the floor, people just don’t care and throw it to the closest bin.” (Pokud nejsou [koše] na patře, lidé se tím prostě nebudou zabývat a hodí odpad do nejbližšího koše.)
- “When I arrived, all they tell me is: ‘You have to pay 5,000 and here is your key,’ and nothing else. I even didn’t get my bed linen on the first day, because I arrived on Sunday. So I was able to get my bed linen next day. And the next day they gave me bed linen and the gave me 5 papers to sign. That’s all. And they didn’t give me any information about the place.” (Když jsem přijel, řekli mi akorát: „Musíte zaplatit 5000, a tady máte klíč,” a to bylo všechno. Dokonce jsem první den ani nedostal povlečení, protože jsem přijel v neděli. Takže jsem mohl povlečení dostat až další den. Druhý den mi dali povlečení a 5 papírů k podepsání. To bylo všechno. O Hostivaři mi vůbec nic neřekli.)
- “They even don’t speak English at the reception. I think two persons can speak some English [there].” (Na recepci dokonce vůbec nemluví anglicky. Hádám, že tak dva lidé z recepce umí anglicky.)

R5:

- “You always have to sacrifice a few minutes to do it. And sometimes if you are in a rush, you don’t want to do it. Or if you have to much waste in your room.” (Vždycky tomu musíš obětovat pár minut. Občas se ti nechce třídít, když pospícháš. Nebo když máš v pokoji moc odpadu.)

- “Maybe if they used some other rooms for separating, maybe more people would do it. Maybe if they gave you some money for doing it or something like that.” (Možná, že kdyby použili na třídění další místnosti, lidé by třídili. Možná kdyby za třídění platili nebo tak něco.)
- “Maybe if they installed separate bin for the plastic in the kitchen, I think people would do it.” (Kdyby do kuchyně dali oddělený koš na plast, možná by lidé třídili.)
- *Třídění na Hostivaři*: “They should probably try to make it as easy as possible.” (Nejspíš by se měli snažit, aby bylo třídění co nejjednodušší.)

R6:

- „Keby tu bola vytvorená nejaká miestnosť, kde by sa vyhadzovalo, tak by to bolo v poriadku. Ale na izbe nie, na izbe sa to nedá.“
- **11:42** „Chcel by som vedieť, čo vlastne s tým oni robí. Prečo je treba rozdeľovať biele a farebné sklo, lebo (...) napríklad tie PET fľaše prečo sa nemôžu hádzat' spolu. (...) Skôr také informácie, čo sa s tým potom robí. Aby som pochopil celý ten proces, prečo to tak je. Lebo keď mi niekto povie: ‘vyhadzuj to takto,’ tak fajn, môžem to tak robiť, ale nemusím, lebo neviem prečo.“
- „Celý ten systém, keby som poznal, čo oni s tým robia potom. (...) Ani nie ako to zlikvidujú, ale prečo práve sa to musí rozdeliť takto.“
- „Keby so mal informácií o tom ešte viacej, čo, ako, prečo, tak určite by som ten odpad začal viacej triediť.“
- „Pokiaľ nevyjde na tomto internáte nariadenie, že urobte to, tak sa to nepohne.“
- *Třídění na Hostivaři*: „Myslím, že by sa to dalo urobiť nejako. Tie miestnosti tu sú.“

R7:

- **2:14** “It was not a Hilton, of course. But I really liked the fact that whenever you went down in the hall, that you always had someone to talk to. (...) But on the other hand it was quite far away from everything.” (Samozřejmě to nebyl žádný Hilton. Ale opravdu se mi líbilo to, že kdykoliv jsem sešel do haly, byl tam někdo, s kým jsem si mohl popovídat.)
- **4:20** “I heard later, after I moved out, that there were separation cans outside of Hostivař, but I never saw them [when I lived there], actually.” (Poté, co jsem se odstěhoval, dozvěděl jsem se, že na Hostivaři jsou kontejnery na tříděný odpad. Ale [když jsem tam bydlel,] nikdy jsem je neviděl.)
- “There was just one trash can in each floor, so that’s why I guess 99.9 % use that to throw away.” (V každém patře byl jen jeden koš, proto odhaduji, že 99,9 % lidí netřídí.)

- *Třídění v Praze:* “At least not that far, it’s usually on the way to the metro; it’s quite obvious and you see it. That’s why I can do it.” (Přinejmenším ne tak daleko. Většinou jsou po cestě na metro a dobře viditelné. Díky tomu třídít mohou.)
- “I don’t see the possibility in your room to do it. It would be possible if you had it in the kitchen, if you could separate it there. Then I’m pretty sure that people would leave their room and just go a few metres. But not in the room.” (Podle mě na pokoji není možné třídít. Šlo by to, kdyby byly koše v kuchyni, kdyby se třídilo tam. Jsem si skoro jistý, že pak by lidi vyšli na pár metrů z pokoje. Ale v pokoji ne.)
- “Under the stairs when you go down there was a place where most people left the bottles. Nothing else, actually.” (Dole pod schody na jednom místě většina lidí nechávala lahve. Ale to je vlastně všechno.)
- **10:31** “Usually when I went out to city I was just focused on the tram station and didn’t look around that much.” (Když jsem jel do města, většinou jsem se soustředil na cestu na tramvaj a okolo sebe jsem se moc nedíval.)
- “They actually fine people if they find un-separated waste and maybe a name tag. And then, it happens that the city of Berlin is writing a mail expressing a fine of maybe 30-40 €. (...) Usually people tend to separate it just not to raise fees for separating costs.” (Lidé dostanou pokutu, pokud jim najdou nevytříděný odpad třeba s jmenovkou. Potom se může stát, že město pošle oznámení udělení pokuty třeba 30, 40 €. Lidé většinou třídí kvůli tomu, aby se jim nezvýšily poplatky za třídění.)
- **16:08** “Most people just don’t buy cans anymore.” (Většina lidí už vůbec plechovky nekupuje.)
- “It’s more effective to force people to do it. If they get fined for the fact of not separating waste, of course it’s somehow effective. And then, if you have deposits on cans, for example, people would tend not to buy cans.” (Mnohem účinnější je lidi donutit. Pokud dostanou pokutu za to, že netřídí, samozřejmě to bude mít účinky. Stejně tak by například lidé přestali kupovat plechovky, kdyby se na ně zavedly zálohy.)
- **18:24** “You basically have more stuff in Prague that you can just throw away, because there is no deposit on it.” (V podstatě máš v Praze větší množství odpadu na vyhození, protože výrobky nejsou zálohované.)
- *Třídění v Praze:* “Well, actually sometimes there is a queue in front of the waste containers, so it is noticeable that people do it.” (Dokonce je před kontejnery někdy fronta, takže je evidentní, že lidé třídí.)
- “In Germany at least, there are sometimes rumours that ‘why do you separate it, it all goes together then. They just burn it anyway.’” (Přinejmenším v Německu se někdy mluví o tom: “proč třídíš, stejně se to všechno smíchá. Stejně to všechno spálí.”)
- **25:08** “In Germany you have to return all plastic bottles. It’s on deposit, it’s a high deposit and you’re just interested in getting your money back.” (V Německu musíš vrátit všechny plastové

lahve. Jsou zálohované a zálohy jsou docela vysoké, takže se staráš o to, abys dostal svoje peníze zpět.)

- “You also have lot of people who grew up in different system maybe, who are more used to it. Back in the old days, people did not separate and it’s maybe pretty difficult to get rid of that habits. And so I would be interested to know how the city of Prague try to handle this problem.” (Také máte hodně lidí, kteří vyrostli v jiném režimu a jsou na to možná zvyklejší. V minulosti lidé netřídili a možná je docela těžké tyto zvyky měnit. Proto by mě zajímalo, jak se s tímhle problémem Praha vyrovnává.)
- “First of all, you could just draw attention of the students to the fact that there are separate containers and where they are. And the other thing is that it would be possible just to have two, three or even four trash cans in the kitchen. So I don’t see a big problem to do that.” (Ze všeho nejdřív byste mohli upozornit studenty na to, že tam jsou kontejnery na tříděný odpad, a říci jim, kde jsou. Na druhou stranu by bylo možné umístit do každé kuchyňky 2, 3 nebo i 4 odpadkové koše. Takže v tom nevidím žádný velký problém.)
- **30:21** “It is not an issue to those people. (...) A responsible person in Hostivař has to initiate that. Because you won’t have students living there to go the reception and say: ‘Hello, hem, can I.. Is there somewhere a trash can where I can separate...?’ if it’s not obvious.” (Pro ty lidi to není důležitá věc. Začít musí někdo odpovědný z Hostivaře. Protože studenti, kteří tu bydlí, nepůjdou na recepci: “Dobrý den, prosím vás, mohl bych... Je tu někde popelnice, kam bych mohl třídít...?”, pokud to není evidentní.)

R8:

- “We have like 3 or 4 different bins in our room.” (V pokoji máme tak 3 nebo 4 různé koše.)
- “I think if you want to separate like we do, you have to go to the tram station. For me it would be nice if there were different bins in the kitchen, but I don’t think that all the people would do it.” (Myslím, že když chceš třídít tak, jako my, musíš chodit na tramvajovou zastávku. Já osobně bych ocenil, kdyby byly oddělené koše v kuchyni, ale všichni by asi stejně netřídili.)
- *Třídění na Hostivaři:* “The main change was that I had to develop my separation system for myself.” (Největší změnou bylo to, že jsem si musel sám vytvořit systém třídění.)
- **14:36** “It’s more work to do, here.” (Tady je to pracnější.)
- *Třídění:* “At least I try, because I think it is very important.” (Aspoň se snažím, protože to považuji za důležité.)
- “But sometimes when I produce some waste at the university I just take it home.” (Ale někdy, když mám nějaký odpad ve škole, prostě ho donesu domů.)

- **17:18** “I don’t think that I got any information, so I just do it like I would do it at home. It’s just in Czech and I can’t read Czech.” (Myslím, že jsem žádné informace nedostal, takže to dělám stejně jako doma. Všechno je jen v češtině a já česky číst neumím.)
- **20:01** “When I just see the other people here, (...) especially the people from southern countries like Italy or Spain, they don’t know the system from their home countries, so they don’t do it here and they just dump everything in the kitchen.” (Když tady vidím ostatní, zvláště lidi z jižních států jako Itálie nebo Španělsko – oni ten systém z domova neznají, tak netřídí ani tady a jednoduše všechno vyhazují v kuchyni.)
- **20:31** “I don’t know anybody who would have such an elaborated system as we have.” (Neznám nikoho, kdo by měl tak propracovaný systém, jako máme my.)
- **20:44** “I’m quite used to the way I do it from my home country. And for me it’s important so I try to do it here as well.” (Na třídění jsem docela zvyklý z domova. A je pro mě důležité, takže se tady snažím také třídít.)
- “I make my decisions in the shop to some extent due to a package so I don’t buy any cans in general, just bottles which I can return later on.” (Do určité míry se v obchodě rozhoduji na základě obalu, takže vůbec nekupuji žádné plechovky. Jen lahve, které mohu později vrátit.)
- “[I consider] whether I damage the environment with my products or how I can prevent such damage.” (Přemýšlím o tom, zda svými výrobky škodím životnímu prostředí a jestli té škodě nemohu předejít.)
- **24:58** “Sometimes it’s really hard to do it correctly. When you have a tea bag and if it were very correctly, you would have to dump it into two or maybe even three different bins.” (Někdy je velmi těžké třídít správně. Když máš sáček od čaje, správně bys ho měl rozdělit do dvou nebo dokonce třech různých košů.)
- **25:32** “If some people don’t know the system and they are asked to separate into three or four different bins, I can imagine that it’s quite hard (...) and they don’t want to do it. At least at first.” (Pokud někdo ten systém nezná, a chce se po něm, aby třídil do tří nebo čtyř různých košů, umím si představit, že je to těžké a že se mu do toho nechce. Alespoň zpočátku.)
- “I don’t know whether it would work. (...) If there was some decision to separate, you should inform the students quite well and you should persuade them why it is important to separate, then maybe it would work.” (Nevím, jestli by to fungovalo. Pokud by se rozhodlo, že se bude třídít, nejdřív by bylo potřeba dobře informovat studenty a přesvědčit je, proč je třídění důležité, pak by to možná fungovalo.)
- “But I don’t know if there is even space in the kitchen to have four different [bins], because the kitchen is so small...” (Jenže nevím, jestli je v kuchyni vůbec místo na čtyři různé [koše], protože je tak malá.)
- *Čistota na Hostivaři*: “Sometimes it’s really ugly if you cook something on Sunday.” (Vařit v neděli je někdy opravdu hrůza.)

R9:

- „Já jsem právě o těch tetrapacích hodně přemýšlela, nebo spíš jsem nevěděla, jestli je to správné a kam teda, jestli papír nebo plasty... Tak snad to řeším správně, no.“
- *O sběrném dvoře v Praze: 7:31* „Asi bych se zeptala nějakého Pražáka z kruhu. Oni by mi asi řekli, že nevědí. Pak bych se zeptala někoho tady a on by mi řekl, ať se na to vykašlu.“
- *Třídění doma:* „Papír se třídí naprosto samozřejmě. Nenapadlo by nikoho nad tím přemýšlet.“
- „Myslím, že je docela znát podle mých odpovědí, že třídíme celkem zodpovědně. Takže mně to prostě docela vadí, že se nemůžeme chovat ještě lépe.“
- „Ale tohle je pro nás třeba obrovský problém. My to řešíme tak, že se snažíme používat prostředky, které jsou biologicky odbouratelné. Právě abychom si nezamořovali vlastní okolí. Ale nejde to tak se vším. Jednak jsou taky finančně náročnější, což by ale nebyl zas až takový problém (...). Dražší to je, ale ty prostředky jsou mnohem kvalitnější než ty, které jsou běžně k dostání.“
- „Nevím, jestli to není čirý idealismus, to, co tady říkám. Já to беру hodně podle nás, podle sousedů... Podle lidí, který já za to prudím, a oni potom vždycky, když mě vidí, tak významně sešlapávají flašky.“
- **19:42** „Ale já to mám prostě tak zažité od rodičů. U nás to nikdy nebylo pod tlakem, prostě naprosto přirozené chování. Já si to ani neuvědomuji.“
- „Pak když je prostě nějaký předmět z kombinovaného materiálu, tak já někdy nevím, co s tím. Takže to tady prostě od sebe odděluji. A teď jsem přemýšlela, jestli se třeba víčka od lahví mají házet taky do toho plastu. Jestli to mám zašroubovat, jestli to mám sešlapávat.“
- **26:03** „Většina toho, co nevím, si myslím, že pramení z mé vlastní lenosti, že jsem si to nikde nesehnala. Myslím si, že kdybych se trochu snažila, tak že ty informace seženu.“
- **26:55** „Já si myslím, že pro mě ty popelnice dole byly takovým jasným signálem.“
- **28:03** „Já jsem se spíš udržovala v nějaké blažené nevědomosti toho, že je to prostě všechno tak, jak má být.“
- „Řekla bych, že aspiruji na takového toho klasického konzumenta, který si ty informace rád přečte, když se k němu dostanou. Otázka je, nakolik je to dané tím, že jsme informacemi zahlceni tak jako tak. Ale zajímavé to rozhodně je.“
- **30:23** „Tak samozřejmě, že to dělám právě pro tu představu toho, že s tím šíleným kvantem odpadu bude naloženo co nejšetrněji. Protože si myslím, že to je právě ta idea právě toho třídění. Já si myslím, že to je právě ten hlavní impuls k tomu, že tímhle tím stylem života, který tady jako lidstvo vedeme, že aspoň tohle té přírodě drobtíčko uleví.“
- *Třídění:* „Já si myslím, že to závisí hodně právě na výchově jedince. Já bych řekla, že ten tlak na společnost je přiměřený.“

- „Já nevím, jak to už může být jednodušší, než když tady máme pod oknem tři popelnice. Já už si nedovedu představit větší komfort.“

R10:

- „Myslím si, že je to na každém člověku, jestli si vezme tu igelitku a chce to třídít. Já vím, že spousta lidí by [byla] raději, kdyby to bylo na tom patře, aby to nemuseli mít na pokoji. Ale mně to nepřijde jako problém. A vím, že spousta lidí to takhle dělá. A hlavně myslím, že spousta lidí to takhle dělá i doma.“
- „První roky jsem vůbec netřídila, protože jsem bydlela na hlavní budově a tam není vůbec nikde nic. Abych s tím lítala někam po celé Praze, to se mi ani nechtělo. Potom, když jsem se přestěhovala do budovy 7, tak tam už jsme viděli, že jsou [kontejnery] hned za rohem – tak to bylo asi hlavně o vzdálenosti. Ani jsme to předtím nevěděli. Takže první dva roky jsem netřídila, a pak už jsem začala třídít.“
- **13:00** „Je to o tom, že já se o to ani nijak extrémně nezajímám. Když mi někdo něco řekne, tak to poberu, ale že bych se vyloženě snažila všechno roztřídít tak, jak by to asi mělo být, tak to ne. Nemám na to čas ani náladu.“
- „Na jednu stranu by to každého určitě mělo zajímat, ale na druhou stranu když se to ke mně nedostane, tak se to ke mně nedostane, a abych to sama vyhledávala, na to jsem líná.“
- **16:06** „Člověk by se styděl, kdyby řekl: „Ale já to vyhazuju normálně...“ Prostě když slyšíš, jak všichni [třídí], tak už je to takové automatické.“
- **16:23** „Mě to naštve, že já to třídím a oni potom jedou a hodí to do stejného. Tak si říkám, že to dělám zbytečně. Ale stejně to třídíme dál.“
- **19:50** „Asi nejlepší změna by tady byla, kdyby se to udělalo na těch patrech. Ale je pravda, že tady tolik místa není. A hlavně otravovat ještě někoho dalšího, aby to ještě musel třídít... Nemůžeš se na ty další lidi spolehnout. Můžeš se spolehnout sama na sebe a donést to dolů do těch kontejnerů.“

R11:

- *Třídění na Hostivaři: 3:45* “It’s a pity, because we did it in my house, but here... I don’t know. Maybe we’re too lazy. Or we don’t have different bags to put the rubbish in, so it’s difficult.” (Je to škoda, protože doma jsme třídili. Ale tady... Nevím. Možná jsme jen moc líní. Anebo nemáme rozdělené koše na odpadky, takže je to složité.)
- “Sometimes, you know, in Hostivař in the corridors, some nights we make parties. And after the party me and my friends come when everybody go out and there are many bottles. And we take them, you know... It’s good for everybody, because you clean and you’re earning

money.” (Někdy na chodbách Hostivaře pořádáme večírky. A po večírku, když jdou všichni spát, zůstane tam spousta lahví. Tak je odneseme... Je to výhodné pro všechny, protože uklidíš a něco si vyděláš.)

- “This is Erasmus college. And I think the reception must speak more or less English. It should be... It is for both, it is not only for us, for them too. It’s difficult, sometimes. We discussed, because we didn’t understand and they didn’t understand us and you don’t know what to do.” (Tohle je kolej pro studenty na Erasmu. Já myslím, že na recepci by měli mluvit aspoň trochu anglicky. Je to pro obě strany; nejen pro nás, ale i pro ně. Mluvili jsme, ale nerozuměli jsme a oni nerozuměli nám, takže člověk neví, co má dělat.)
- “I think outside, there are three containers. It is not so far away so we can do it. You know, I told you before, we are too lazy.” (Myslím, že venku jsou tři kontejnery. Není to tak daleko, takže bychom to mohli dělat. Jak už jsem říkal, jsme moc líní.)
- **11:58** “Here, I’ve never done it. I’ve never thought about this question. But it’s quite easy...” (Tady jsem nikdy netřídil. Nikdy jsem o tom nepřemýšlel. Ale je to docela jednoduché...)
- **25:09** “I live (...) with my sister. My sister is too strict about it... ‘OK, we have three bags and you have to do it.’ In my home, it’s the same with my mother. They tell me all the time: ‘You have to do it.’” (Bydlím se sestrou. Moje sestra bere třídění moc vážně. ,Podívej, máme tři pytle, tak musíš třídit.’ Doma mám to samé s matkou. Pořád mi říkají: ,musíš třídit.’)
- *O odpadu obecně:* “We have to find a good solution. (...) We have more and more and more rubbish and it’s really difficult to find places to [put it]. And there are many discussions about if to burn it or not, if it’s good...” (Musíme najít dobré řešení. Máme čím dál tím víc odpadu a je opravdu těžké najít prostor, kam ho uložit. Hodně se diskutuje o tom, zda ho spálit nebo ne, jestli je to správné...)
- *Možné změny na Hostivaři:* “I don’t know, something to motivate... And always, of course, money is the most important thing to motivate people.” (Nevím, něco motivujícího... Samozřejmě, ze všeho nejvíc jsou lidé vždy motivováni penězi.)

R12:

- **11:15** “I think the system is better [at home], but maybe it’s because I know the system [there]. And maybe here I don’t know if the system is good or not. (...) Here I didn’t see anything in the street. Or maybe I didn’t understand, because for me it is impossible to understand something in Czech.” (Myslím, že systém [doma] je lepší, ale možná je to tím, že ten systém znám. Možná jen nevím, jestli je systém tady dobrý nebo ne. Tady jsem na ulicích nic neviděl. Anebo jsem možná jen nerozuměl, protože je pro mě čeština nesrozumitelná.)

Příloha 5: Vztahový rámec

Seznam faktorů, které mohou působit na třídění u studentů bydlících na koleji Hostivař. Vzhledem k tomu, že podrobnější rozbor je uveden v závěrech této práce, nerozlišuji zde jednotlivé faktory podle důležitosti, podle toho, zda ovlivňují samotné třídění nebo spíše ochotu s ním začít, ani podle toho, do jaké míry lze zkoumat, nakolik silný vliv skutečně mají.

Student: Věk; Pohlaví; Národnost; Fakulta a obor studia; Délka pobytu; v Praze; na Hostivaři

Osobnost: Znalost češtiny a vztah k českému prostředí; Vztah k životnímu prostředí; Šetrnost v chování vůči ŽP; Zájmy a zaměření; Osobnostní charakteristiky (vliv na ochotu třídit)

Domácí prostředí: Země původu; Místo původu (obec): geografické a demografické podmínky; systém nakládání s odpady, podmínky pro třídění, informační či motivační kampaně; Počet členů domácnosti; Typ bydlení (byt či dům); Rodina: výchova, utváření osobního postoje + informovanost; Zda (se) doma třídí

Nakládání s odpady (doma i na koleji): Prevence a minimalizace; Množství odpadu; Systém třídění; Počet tříditelných složek a míra jejich třídění; Využívání zálohového systému (recyklace během užívání výrobku); Nakládání s dalšími odpady (nebezpečné, velkoobjemové...)

Technické podmínky na koleji: Pokoj (především prostor); Budova (koše na tříděný odpad, prostor, hygienické podmínky); Kontejnery na tříděný odpad; Přítomnost; Vzdálenost; Použitelnost (čistota, zaplnění)

Informovanost: „Vnímavost“ vůči třídění; Způsob získávání informací (rodina, média aj.); Míra informovanosti (množství informací); Informace o významu třídění; Možnost / schopnost rozeznat odpad a následně jej správně vytřídit; Informace o následném nakládání s odpady; Odlišnost mezi fakty, která se týkají domácího prostředí a Prahy; Dostupnost informací v Praze

Motivace: Viz. Informovanost; Subjektivní hodnocení podmínek; Subjektivní hodnocení; toho, jak třídí ostatní; toho, jak „se třídí“; Důvěra v informace (o ŽP, o nakládání s odpadem); Ekonomická - finanční výhody / nevýhody; Změna motivace při změně podmínek třídění; Dostatek / nedostatek času

Pozice (zahraničního) studenta: Změna životního stylu; Život v komunitě; Kontakt s novými lidmi; Míra volnosti, nezávislosti; Izolace / otevřenost vůči okolí; Vědomí dočasnosti pobytu